КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА СТРАХУВАННЯ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

«Управління фінансовими ресурсами страхової компанії»

Студентки магістратури заочної форми навчання
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітньої програми «Фінансові інститути
та ризик-менеджмент»
Любанської Дарини Михайлівни

Науковий керівник:
к.е.н., ас. Гудзь Генріх Олександрович

Засвідчую, що в цій дипломній роботі немає запозичень із праць інших авторів без відповідних посилань

Студентка _____
(підпис)

Робота допущена до захисту в Екзаменаційній комісії рішенням кафедри страхування, банківської справи та ризик-менеджменту від «19» травня 2023 р., протокол № 13

В.о. завідувача кафедри страхування,
банківської справи та ризик-менеджменту,
доктор економічних наук, доцент
Шолойко Антоніна Сергіївна _____
(підпис)

Київ 2023

АНОТАЦІЯ

Любанська Д.М. **«Управління фінансовими ресурсами страхової компанії»**

Кваліфікаційна магістерська робота за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування – Кафедра страхування банківської справи та ризик-менеджменту, економічний факультет, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, 2023.

Кваліфікаційна робота присвячена вирішенню теоретико-методологічних та практичних проблем управління фінансовими ресурсами страхової компанії.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У вступі обґрунтовується актуальність теми та формулюється завдання дослідження.

У першому розділі викладено сутність фінансових ресурсів страхової компанії, підходи до управління фінансовими ресурсами страхової компанії та зарубіжний досвід управління фінансовими ресурсами страхової компанії.

Другий розділ присвячено інституційно-правовому забезпеченню управління фінансовими ресурсами, практиці формування фінансових ресурсів та тенденції використання фінансових ресурсів страхової компанії.

Третій розділ присвячено оптимізації структури фінансових ресурсів страхової компанії та підходам щодо підвищення ефективності використання фінансових ресурсів страхової компанії.

Ключові слова: *фінанси, активи, пасиви, фінансові ресурси, інвестиції, інвестиційний портфель, стійкість, рентабельність, страхові резерви, управління фінансами, ліквідність, власний капітал.*

Публікація статті на тему: «Вплив війни на інвестиційну політику компаній зі страхування життя» в Міжнародному електронному науково-практичному журналі «WayScience» (с. 195-197).

SUMMARY

Liubanska D. **"Management of financial resources of an insurance company"**

Qualifying master's thesis on the specialty 072 Finance, banking and insurance - Department of Banking Insurance and Risk Management, Faculty of Economics, Taras Shevchenko Kyiv National University, Kyiv, 2023.

The qualification work is devoted to the solution of theoretical, methodological and practical problems of managing the financial resources of the insurance company.

The work consists of an introduction, three chapters, conclusions and a list of used literature.

The introduction justifies the relevance of the topic and formulates the research task.

The first chapter describes the essence of the insurance company's financial resources, approaches to the management of the insurance company's financial resources, and the foreign experience of managing the insurance company's financial resources.

The second chapter is devoted to the institutional and legal provision of financial resources management, the practice of forming financial resources and the trend of using financial resources of the insurance company.

The third chapter is devoted to optimization of the structure of financial resources of the insurance company and approaches to increase the efficiency of the use of financial resources of the insurance company.

Keywords: finance, assets, liabilities, financial resources, investments, investment portfolio, sustainability, profitability, insurance reserves, financial management, liquidity, equity.

Publication of an article on the topic: «The Impact of War on the Investment Policy of Life Insurance Companies» in the International Electronic Scientific and Practical Journal "WayScience" (pp. 195-197).

ЗМІСТ

ВСТУП 3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ 6

1.1. Сутність та класифікація фінансових ресурсів страхової компанії 6

1.2. Підходи до управління фінансовими ресурсами в страховій компанії 14

1.3. Зарубіжний досвід управління фінансовими ресурсами страхової компанії 19

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ В УКРАЇНІ 26

2.1. Інституційно-правове забезпечення управління фінансовими ресурсами страхової компанії 26

2.2. Практика формування фінансових ресурсів страхової компанії 33

2.3. Тенденції використання фінансових ресурсів страхової компанії 45

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ 51

3.1. Оптимізація структури фінансових ресурсів страхової компанії 51

3.2. Підходи щодо підвищення ефективності використання фінансових ресурсів страхової компанії 64

ВИСНОВКИ 74

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 78

ВСТУП

Актуальність теми. В Україні, де фінансова та політична криза все більше впливає на економіку країни, ключовими факторами успішного розвитку страхових компаній у майбутньому є, перш за все, наявність ключових цілей розвитку та створення ефективної системи фінансового менеджменту, орієнтованої на досягнення цих цілей.

Розвиток управлінських технологій у розвинених країнах та впровадження вартісно-орієнтованого управління бізнесом в українських страхових компаніях переконливо продемонстрували, що першочерговою метою страхових компаній є максимізація їх вартості. Саме управління фінансовими ресурсами спрямоване на підвищення ринкової вартості та інвестиційної привабливості страхових компаній. Ефективний фінансовий менеджмент вимагає безперервності та послідовності у використанні методів і важелів, що забезпечують найбільш ефективну адаптацію фінансових механізмів компанії до змін у ринковій економіці країни, що розвивається.

Створення ефективних та якісних механізмів управління фінансовими ресурсами страхових компаній вимагає дотримання принципів системності та комплексності, які стали особливо актуальними в умовах локальної економічної та політичної нестабільності, глобалізації бізнесу, посилення конкуренції та ризиків ведення бізнесу. Рівень фінансового потенціалу та кон'юнктура фінансового ринку можуть підвищувати або знижувати здатність страхових компаній залучати достатній обсяг фінансових ресурсів. Всі ці фактори вимагають розробки ефективної політики управління фінансовими ресурсами в рамках загальної стратегії функціонування та розвитку страхових компаній.

Значний внесок у розвиток теорії управління фінансовими ресурсами страхових компаній зробили зарубіжні та вітчизняні вчені, а саме: М.В. Балицька [3], А.Л. Баранов [4], О. О. Гаманкова [11], О.В. Кнейслер [20], Н.Г. Нагайчук [28-32], Н.С. Опешко [36], Р.В. Пікус [39], І.Д. Самошкіна [44],

А.А. Супрун [48], О.В. Шевчук [57-58], Л.В. Ширінян [59], A. Damodaran [60], M. Fedorchuk [61].

Однак в умовах невизначеності та ризику, притаманних мінливому ринковому середовищу, питання розробки та впровадження ефективної стратегії і тактики управління ресурсами страхової компанії як цілісної системи, пов'язаної із фінансовою та загальною стратегією функціонування і розвитку компанії, залишається критично важливим.

Мета дослідження полягає у розробці напрямів вдосконалення управління фінансовими ресурсами страхової компанії на основі узагальнення теоретичних, а також оцінки практичних аспектів.

Для досягнення поставленої мети виконано ряд **завдань:**

- розкрити сутність і види фінансових ресурсів страхових компаній;
- охарактеризувати підходи до управління фінансовими ресурсами страхової компанії;
- узагальнити зарубіжний досвід управління фінансовими ресурсами страхової компанії;
- охарактеризувати інституційно-правове забезпечення управління фінансовими ресурсами страхової компанії;
- з’ясувати практику формування фінансових ресурсів страхової компанії;
- визначити тенденції використання фінансових ресурсів страхової компанії;
- надати пропозиції щодо оптимізації структури фінансових ресурсів страхової компанії;
- визначити підходи щодо підвищення ефективного використання фінансових ресурсів страхової компанії.

Об’єктом дослідження є процес управління фінансовими ресурсами страхової компанії.

Предмет дослідження – теоретико-методичні та практичні засади управління фінансовими ресурсами страхової компанії у сфері страхування життя.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою роботи є концепції та підходи сучасної економічної теорії, економічного аналізу, теорії управління, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених та експертів, які розкривають концептуальні засади інформаційного забезпечення управління фінансовими ресурсами страхових компаній.

Теоретичне узагальнення та порівняння застосовано для уточнення змісту та сутності фінансових ресурсів страхових компаній. Статистичний та графічний аналіз - вивчення, групування, порівняння та візуалізація емпіричних даних застосовано для визначення практики формування та використання фінансових ресурсів страхової компанії. Системний аналіз, формалізація використано для надання пропозицій щодо оптимізації структури фінансових ресурсів страхової компанії.

Інформаційною базою роботи слугувала фінансова звітність ПрАТ «УАСК «АСКА-ЖИТТЯ», статистичні матеріали, роботи вітчизняних та закордонних фахівців, Інтернет-ресурси.

Апробація результатів. Основні результати роботи пройшли апробацію на II Міжнародній науково-практичній конференції «Recent Trends in Science» (м. Дніпро, 2023).

Обсяг та структура роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Робота розміщена на 85 сторінках, а також робота містить 11 рисунків, 23 таблиць, 62 найменування у списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

1.1. Сутність та класифікація фінансових ресурсів страхової компанії

Під фінансовими ресурсами страхової компанії розуміють централізовані та децентралізовані грошові фонди, а також резерви спеціального призначення, що створюються в процесі страхової діяльності і спрямовані на виконання зобов'язань щодо страхового захисту та підтримання платоспроможності і фінансової стійкості страхової компанії. Таким чином, поняття страхових резервів та страхових фондів підпорядковуються поняттю фінансових ресурсів.

Вищезазначені терміни розрізняються межами їх використання з точки зору економічного змісту, який є результатом розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту або доходу підприємства. Узагальнюючи розуміння цих термінів у науковій, тобто економічній та страховій літературі, можна визначити їх як такі, що відображають об'єднання ресурсів у певний пул для використання.

Таким чином, страховий фонд - це фонд, створений самими страховими компаніями, і всі необхідні державні та суспільні витрати не обов'язково включати в це поняття. Страхові резерви є частиною страхового фонду і створюються для різних видів страхування з метою гарантування більшого страхового покриття та страхових сум. Це свідчить про те, що поняття «страховий фонд» є ширшим за поняття «страховий резерв».

Особливості фінансового стану страхової компанії - можливість невідповідності між обсягом сформованих страхових резервів та потребою у виплатах страхових відшкодувань - відображаються на складі та структурі фінансових ресурсів страхової компанії. Тому важливим є визначення фінансових ресурсів страхової компанії.

Найбільшу частку у складі власного капіталу займає статутний капітал страхової компанії, який є фінансовою основою діяльності компанії. На

початковому етапі діяльності страхової компанії «статутний капітал є єдиною гарантією платоспроможності компанії». Тому процедури формування статутного капіталу страхової компанії та підтримання його розміру потребують відповідного регулювання.

Кількісні вимоги до формування статутного капіталу страхових компаній викладені в Законі «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» зі змінами, внесеними Законом № 252-VI від 10 квітня 2008 року, який встановлює такі мінімальні розміри статутного капіталу [43]:

- для страхових компаній, що здійснюють види страхування (загальні та ризикові), інші, ніж страхування життя: 1 мільйон євро в еквіваленті;

- компанії зі страхування життя: 1,5 млн. євро в еквіваленті.

Кількісні вимоги до формування статутного капіталу страхових компаній доповнюються якісними вимогами. Статутний капітал страхових компаній формується грошовими коштами.

Лише до 25% статутного капіталу страхової компанії може складатися з цінних паперів (державних облігацій). Не дозволяється використовувати для формування статутного капіталу кошти, отримані за рахунок векселів, страхових резервів, позик, кредитів та застави, а також вносити до статутного капіталу нематеріальні активи.

Розглядаючи гарантовані фонди страхових компаній, до них відносяться додатковий та резервний капітал, а також сума нерозподіленого прибутку. Додатковий капітал страхової компанії виникає в результаті її статутної діяльності. Додатковий капітал складається, зокрема, з додаткового вкладеного капіталу та іншого додаткового капіталу. Загалом додатковий капітал є незначною частиною капіталу страхової компанії.

Не існує конкретного методу формування резервного капіталу, і він повинен відповідати основним принципам регулювання діяльності будь-якої організації.

Страхові компанії формують вільні резерви компанії за рахунок нерозподіленого прибутку.

Згідно з чинним законодавством, вільні резерви є частиною власних коштів

страхової компанії і призначені для забезпечення додаткової платоспроможності. Рішення про створення вільних резервів та порядок їх формування приймається страховою компанією самостійно. Слід зазначити, що вільні резерви дозволяють страховим компаніям утримувати більш високі ризики страхових сум.

Економічний зміст і призначення фінансових ресурсів визначають специфіку інвестування. Фінансові ресурси страхової компанії включають власний капітал, позичковий капітал і борговий капітал, які характеризують інвестиційний потенціал страхової компанії. (рис. 1.1).

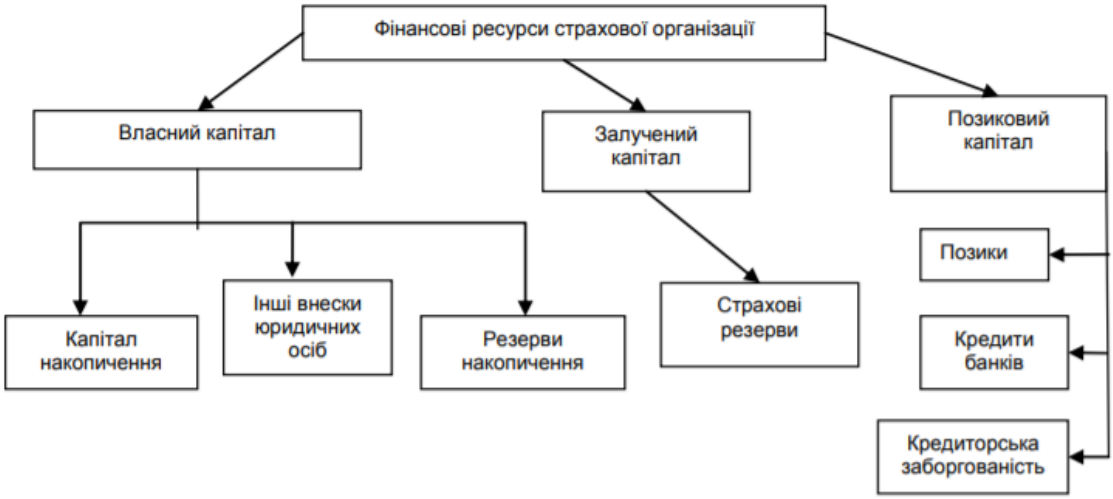

Рис. 1.1. Структура фінансових ресурсів страхових організацій за джерелами фінансування

Джерело: [59, с. 84].

На початковому етапі формування інвестиційних ресурсів основним елементом є власний капітал, який поповнюється з різних джерел протягом діяльності страхової компанії. Розмір власного капіталу має важливе значення на початковому етапі діяльності страхової компанії. Це пов'язано з тим, що на цьому етапі страхові фонди компанії ще не сформовані в достатній мірі для покриття великого обсягу страхових збитків. Роль статутного капіталу компанії в цьому випадку є особливо важливою, оскільки він слугує інструментом управління бізнес-ризиками страхової компанії. Власні фінансові ресурси страхової компанії є фактором фінансової стійкості страхової компанії, які повинні бути достатніми для виконання страхових зобов'язань в повному обсязі та вчасно. Достатність

визначається зовнішніми та внутрішніми вимогами до платоспроможності страхової компанії. Власний капітал є основою для функціонування та розвитку страхової організації. Зовнішня частина інвестиційних ресурсів страхової компанії включає позиковий та залучений капітал [50, с. 2263].

Позиковий капітал є основним джерелом інвестицій і тому має значний макроекономічний вплив. Страховий капітал (страхові резерви) - це зобов'язання страховика за договорами страхування, співстрахування та перестрахування, які мають певну невизначеність у часі та включають суму страхових зобов'язань, що підлягають виконанню. Андеррайтинговий капітал - це кошти, отримані як премії та накопичені страховою компанією протягом дії договору [50, с. 2265].

Позиковий капітал включає кредиторську заборгованість та банківські кредити. Страхові компанії рідко покладаються на банківські кредити, які здебільшого використовуються на неінвестиційні цілі. Страхові компанії використовують ці кошти для формування страхових резервів.

Страхові резерви можуть використовуватися страховими компаніями як тимчасове джерело інвестиційних коштів. Слід зазначити, що страхові резерви є основним джерелом інвестиційних коштів для страхових компаній (рис. 1.2).

Рис.1.2. Класифікація страхових резервів

Джерело: [45, с. 787].

Поточна страхова, фінансова та інвестиційна діяльність тісно взаємопов'язані та взаємозалежні. Модель грошових потоків страхової організації показана на рисунку 1.3.

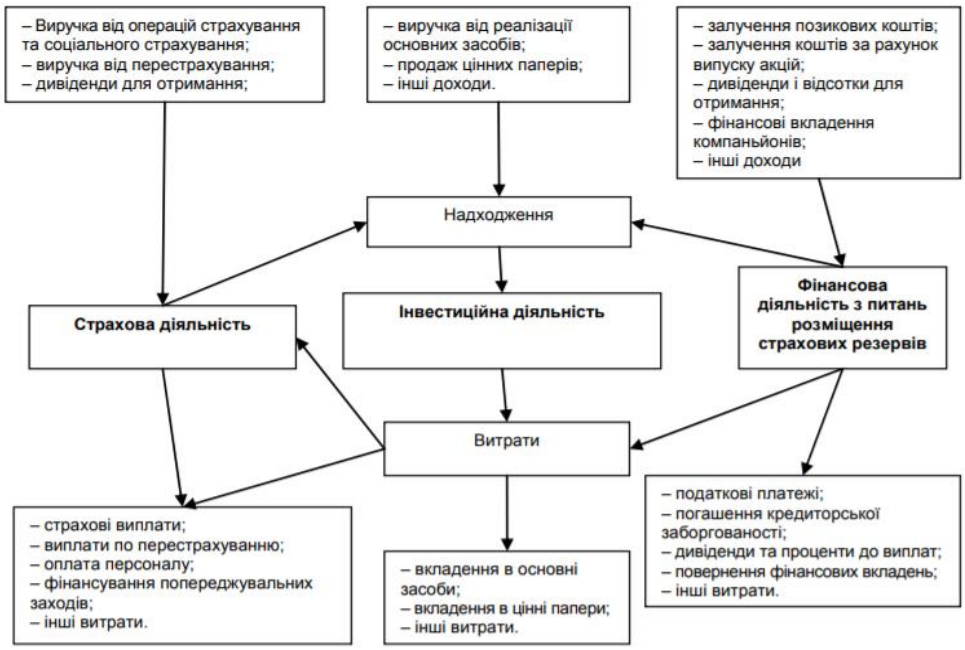

Рис. 1.3. Модель руху грошових потоків страхової компанії

Джерело: [31, с. 224].

Страхові компанії відіграють особливу роль у підтримці інвестиційного процесу. По-перше, страхові компанії можуть самі виступати інвесторами, мобілізуючи та спрямовуючи значні обсяги інституційного та індивідуального капіталу в різні види інвестицій. По-друге, страхування може стимулювати інвестиційну активність вітчизняних та іноземних власників капіталу шляхом здійснення страхових операцій через види страхування, які гарантують інвесторам повернення вкладених коштів та відшкодування недоотриманих доходів у разі настання непередбачуваних обставин, які в деяких випадках призводять до втрат фінансових інвестицій [33, с. 34].

Страхові організації мають певні фінансові ресурси, які є джерелом інвестиційного доходу. Інвестиційний дохід дозволяє страховим компаніям виконувати свої зобов'язання перед страхувальниками, стабілізувати власний фінансовий стан, зменшити інфляційний тиск та компенсувати певну збитковість

страхування. Умови договору купівлі-продажу страхової послуги дозволяють страховим компаніям розпоряджатися коштами, отриманими від страхувальників на певний період часу, та інвестувати їх у різні сектори економіки.

Відповідно до статті 31 Закону України «Про страхування» № 85/96-ВР від 03.07.1996 р. [43, 15], кошти страхового резерву повинні інвестуватися з урахуванням вимог безпеки, ліквідності, диверсифікованості та прибутковості і представлені такими категоріями активів:

- поточні рахунки;
- майно;
- банківські вклади (депозити);
- інвестиції в іноземній валюті в розрізі валют страхування;
- інвестиції в економіку України;
- дебіторська заборгованість перестрахових компаній;
- банківські метали;
- акції, облігації, іпотечні цінні папери та цінні папери;
- кредити, надані страхувальникам (особам, які уклали договір страхування життя), в межах встановленої викупної суми, якщо кредит надається під викупну суму. При цьому кредит не може бути наданий на строк менше одного року з початку дії договору страхування та більше строку, що залишився до закінчення дії договору страхування;
- кошти в касі (готівка) в межах ліміту залишку готівки в касі, встановленого НБУ.

Кошти резерву із страхування життя використовуються для довгострокового кредитування будівництва (житла), у тому числі приватних підрядників, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Страховим компаніям суворо забороняється займатися кредитною діяльністю та іншими схожими видами діяльності [46, с. 104].

Оцінюючи можливість використання коштів страхової організації як джерела інвестування, необхідно проаналізувати структуру ресурсу в розрізі способу інвестування та оптимального періоду, на який він доступний. Кошти в

розпорядженні страхової компанії - це сукупність ресурсів, спрямованих на виконання зобов'язань перед страхувальниками та забезпечення нормального функціонування компанії. До таких ресурсів належать поточні доходи та кошти, що перебувають у розпорядженні страхової компанії (сформовані за рахунок власних і залучених коштів) [36, с. 71].

Інвестиційні можливості фінансових ресурсів страхових компаній характеризуються наступними ознаками:

- період доступності ресурсів;

- визначенням періоду інвестування;

- отримання дохідності інвестицій з урахуванням принципу «ризик – дохідність»;

- ліквідність.

Можливості інвестування фінансових ресурсів страхових компаній представлені в таблиці 1.1.

У структурі власного капіталу всі складові (накопичений капітал, інші внески юридичних осіб та резервне накопичення) мають довгостроковий характер і можуть бути інвестовані в довгострокові фінансові інструменти. У цьому випадку інвестиційна політика має бути спрямована на придбання боргових та пайових цінних паперів, а також нерухомості. Резерви зі страхування життя доцільно інвестувати в довгострокові фінансові інструменти, оскільки чим довший термін дії полісу, тим довший період інвестування. Технічні резерви складаються з короткострокових договорів страхування. Стабілізаційні резерви створюються для забезпечення фінансової надійності страхових компаній і є довгостроковими [7].

Цілі, на які інвестуються фінансові ресурси, можуть включати наступні:

- забезпечення достатнього рівня платоспроможності для виконання страхових зобов'язань;

- збільшення прибутку;

- захист активів організації від інфляції;

- збільшення вартості страхової компанії;

Таблиця 1.1

Структура фінансових ресурсів страхової організації та їх інвестиційні можливості

Структура фінансових ресурсів	**Інвестиційні можливості, у тому числі:**			
	Термін використання інвестицій	**Можливість планування з метою інвестування**	**Можливість отримання доходів з урахуванням принципу «ризик-дохідність»**	**Можливість перетворення у грошові кошти для здійснення страхових виплат**
власний капітал, у тому числі:	Довгострокова	Висока	Регулярний стабільний поточний дохід	Ліквідність середня, низька
капітал накопичення				
інші внески юридичних осіб	Довгострокова	Низька	Регулярний стабільний поточний дохід	Ліквідність середня, низька
резерви накопичення	Довгострокова	Висока	Регулярний стабільний поточний дохід	Ліквідність середня
залучений капітал, у тому числі:	Довгострокова	Висока	Регулярний стабільний поточний дохід	Ліквідність середня, низька
резерв зі страхування життя (матеріальні резерви)				
резерви інших видів страхування, крім страхування життя (технічні резерви)	Різна (в залежності від видів страхування)		Високий, нерегулярний дохід	Ліквідність середня, низька
стабілізаційні резерви	Різна (в залежності від результатів страхової компанії за звітний період)	Висока	Нерегулярний дохід	Ліквідність середня
позиковий капітал:	Короткострокова	Низька	Нерегулярний дохід	Ліквідність висока
кредиторська заборгованість				

Джерело: [30, с. 208].

- підвищення конкурентоспроможності компанії.

Таким чином, фінансові ресурси страхової компанії - це сукупність тимчасово вільних грошових коштів, що обертаються в компанії і використовуються для здійснення страхової, інвестиційної та фінансової діяльності [13, с.44].

Фінансові ресурси страхових компаній є неоднорідними, а їх економічний зміст та цільове призначення визначають специфіку їх вкладення. Фінансові ресурси - це власні кошти, залучені кошти та запозичені кошти. Власні фінансові ресурси є фактором фінансової стійкості страхових компаній. Їх обсяг повинен бути достатнім для повного і своєчасного виконання страхових зобов'язань. Водночас їх достатність визначається зовнішніми та внутрішніми вимогами до платоспроможності страхової компанії. Розмір власного капіталу страхової компанії залежить від національних вимог та потреб страхової компанії. Він повинен бути достатнім для гарантування фінансової безпеки, а тому потребує планування та управління.

1.2. Підходи до управління фінансовими ресурсами страхової компанії

Організація фінансування страхової компанії - це форма, спосіб і метод досягнення цілей страхової компанії, а також контроль за використанням та обсягом фінансових ресурсів компанії.

Фактори, що визначають специфіку організації фінансування страхової компанії [15, с.163]:

- страхові компанії пропонують ринку певний продукт - страхування, який приносить страховій компанії певні комісійні. Між процесом отримання доходів та процесом надання страхових послуг існує часовий лаг, оскільки страхові компанії спочатку акумулюють кошти, отримані від страхувальників, а вже потім здійснюють витрати, пов'язані з відшкодуванням збитків за укладеними договорами страхування;

- грошові потоки страхових компаній є більш складними, ніж у інших організацій, і мають специфічні соціальні та економічні цілі;

- страхові компанії мають спеціалізовані доходи, які формуються за рахунок премій, отриманих від страхувальників, та доходів від накопичення страхових резервів;

- прибутки від страхової діяльності є основним джерелом доходів страхових компаній і становлять основу обороту їхніх коштів у майбутньому;

- для забезпечення платоспроможності та виконання своїх зобов'язань страховик повинен формувати страхові резерви та здійснювати операції перестрахування;

- при формуванні страхових резервів враховується ймовірність настання збитків, яка визначається за допомогою статистичних даних та теорії ймовірності; використання коштів залежить від збитків, яких зазнав страхувальник у поточному році;

- різниця між величиною страхових резервів та потребами у збитках підкреслює основні особливості фінансового менеджменту страховика та визначення доходів і витрат;

- інвестиційна діяльність страхових компаній генерує особливий вид грошового потоку, який суттєво відрізняється за своїм спрямуванням;

- структура і склад витрат страховика визначаються двома основними взаємопов'язаними процесами: виконанням зобов'язань перед страхувальниками та фінансуванням діяльності страховика;

- особливу специфіку має визначення фінансових результатів страхової діяльності;

- фінансові результати страхових компаній класифікуються за видами страхування;

- фінансові результати інвестиційної та фінансової діяльності визначаються за загальними правилами, як і для інших організацій;

- основний фінансовий результат діяльності страховика визначається як загальна сума витрат, яка оцінює вплив усіх видів діяльності;

- доходи, отримані страховиками від страхової діяльності, не підлягають оподаткуванню;

- загальний порядок оподаткування доходів від інвестиційної діяльності страхових компаній.

Принципи регулювання фінансування страхових компаній [24]:

1. Принцип самоокупності - страхові компанії покривають свої витрати за рахунок отриманих доходів.

2. Принцип самоокупності - страхова компанія не тільки покриває свої витрати за рахунок отриманих доходів, а й отримує достатній обсяг прибутку для свого розширеного відтворення.

Принципи самоокупності та ринкової рентабельності підтримуються комерційним розрахунком, який має значний вплив на фінансову організацію страхових компаній. Комерційний розрахунок - це метод управління, заснований на постійному (фінансовому) порівнянні витрат і результатів діяльності страхової компанії. Його метою є максимізація прибутку при мінімальних капітальних витратах і мінімальному ризику. Фінансові відносини страхової компанії як суб'єкта господарювання означають, що вони регулюються державою переважно економічними методами - за допомогою таких важелів, як страхова, податкова, кредитна, амортизаційна та процентна політика відповідно.

До схеми управління фінансовими ресурсами страхових компаній можна застосувати структурний підхід. Іншими словами, можна застосувати ієрархічний принцип побудови дерева цілей, що визначають управління фінансовими ресурсами страхової компанії (рис. 1.4).

Створення такого дерева цілей дозволить більш чітко визначити методи, під цілі, розробити рішення як на верхньому рівні, так і по горизонталі, а також спростити методи та інструменти управління страховою організацією.

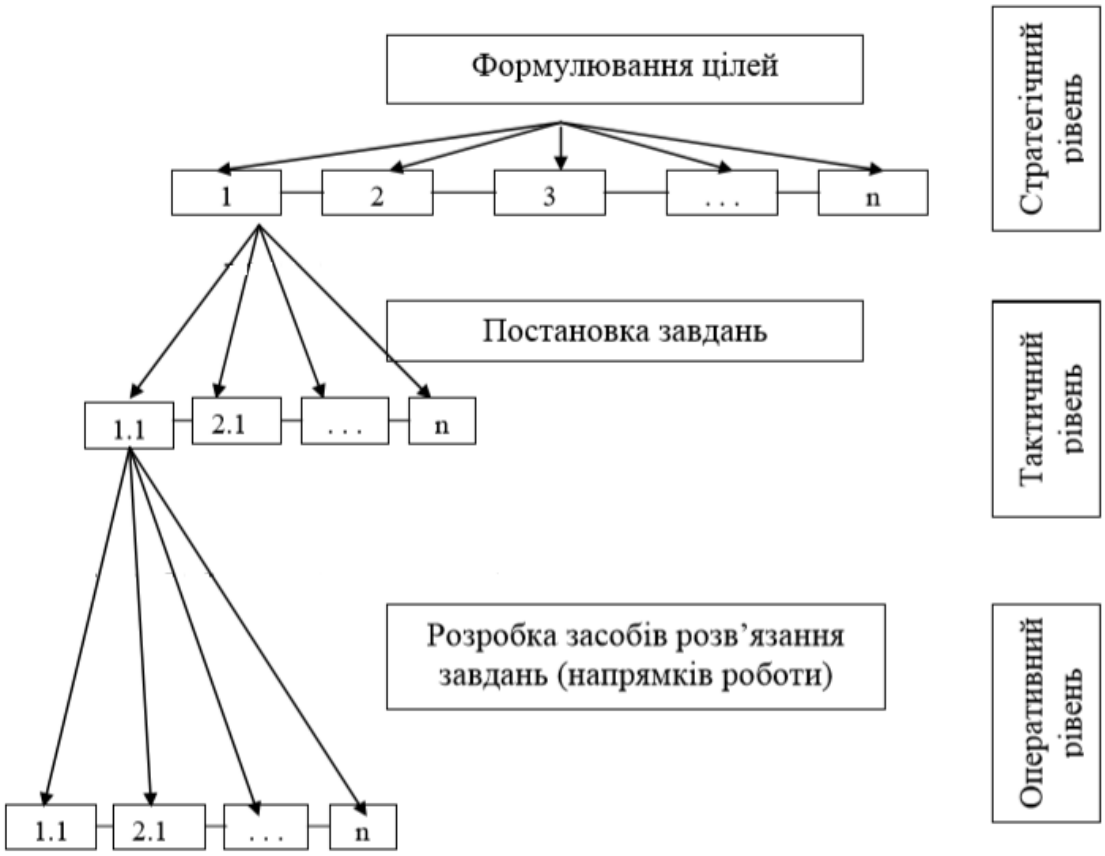

Рис. 1.4. Схема управління фінансовими ресурсами страхової компанії

Джерело: [7].

Держава повинна брати участь у формуванні місії страхових організацій, окреслюючи загальні принципи та тенденції.

Виявлення та постановка цілей, представлених у найзагальнішому вигляді як вирішення нагальних проблем та довгострокових планів розвитку страхового бізнесу, є одним з найважливіших етапів управління страховою компанією. Слід пам'ятати, що страхові резерви забезпечують фінансове забезпечення основних цілей страхової організації та визначають специфіку управління фінансовими ресурсами. Крім того, слід враховувати великий обсяг фінансових ресурсів, що є в розпорядженні страхової організації, роль страхового захисту в суспільстві, соціальну значущість страхування та інвестиційні можливості в страхуванні.

У процесі стратегічного управління фінансами страхових компаній досліджуються основні методи накопичення капіталу та перерозподілу

фінансових ресурсів у найбільш перспективні сфери бізнесу і розширення діяльності компанії.

В економічній літературі представлені різні етапи формування стратегії в страхових компаніях. Багато компаній використовують такі схеми формулювання стратегії [31, с. 214]:

1. Загальні положення;

2. Період, на який розробляється стратегія;

3. Стратегічні напрямки: майбутня роль компанії та виклики, з якими вона зіткнеться;

4. Аналіз та оцінка позиції компанії: конкурентна позиція, відносини зі страхувальниками, фінансовий стан;

5. Визначення пріоритетів: нові страхові послуги, нові страхувальники, кращі методи маркетингу тощо;

6. Розрахунок кінцевих фінансових результатів.

Однак не всі з цих етапів можна пов'язати зі стратегічними цілями страхової організації. Наприклад, надання нових страхових послуг та підрахунок кінцевих фінансових результатів можна віднести до тактичного рівня.

На стратегічному рівні встановлюються довгострокові цілі страхової компанії на 10-15 років вперед з урахуванням загальної економічної ситуації в країні. Визначається, які фінансові, матеріальні та інші ресурси необхідні для досягнення цих цілей. Обираються інструменти (стратегія), які будуть використовуватися для досягнення мети.

Для страхової компанії стратегія - це загальна програма дій, що відповідає її основним цілям. Стратегічний план компанії повинен мати довгострокові цілі її діяльності та бути достатньо гнучким на шляху до досягнення поставлених цілей. Залежно від динаміки макроекономічних показників та змін ділових і соціальних умов стратегія страхової компанії повинна оновлюватися [31, с. 325].

Слід зазначити, що заходи щодо узгодження надійності та прибутковості часто суперечать один одному. Тому одним з основних завдань управління страховими резервами страхової організації є розробка стратегій дій на

страховому та фінансовому ринках для прийняття ефективних рішень щодо управління фінансовими ресурсами.

Стратегії в контексті місій визначають тактичні цілі. Тактичні цілі є індивідуальними для кожної страхової компанії. На тактичному рівні визначаються загальні цілі на короткий період часу - до п'яти років - і відповідно до поставлених завдань розподіляються необхідні ресурси. Тактичні цілі включають тарифну політику, управління коштами страхових компаній, організаційні зміни тощо. Іншими словами, тактичні цілі передбачають створення різних ресурсів. При спробі поєднати стратегію і тактику у фінансовому менеджменті виникає дилема прибутковості або ліквідності. Матриця фінансової стратегії є конкретним і практичним застосуванням ідеї поєднання стратегії і тактики в компанії [31, с. 183].

Таким чином, місія страхових організацій повинна полягати не в отриманні прибутку, а в забезпеченні соціальної безпеки та соціального захисту. Тому слід розвивати прояв фінансових відносин страхування.

1.3. Зарубіжний досвід управління фінансовими ресурсами страхової компанії

Управління фінансовими ресурсами є важливим аспектом успішної діяльності страхових компаній у всьому світі. Це особливо важливо в умовах постійних змін на ринку та нестабільної економічної ситуації. Зарубіжний досвід управління фінансовими ресурсами страхової компанії надає нам цінні уроки та ідеї, які можна застосувати для покращення ефективності управління в українському контексті.

Один з ключових аспектів зарубіжного досвіду полягає в диверсифікації інвестицій страхової компанії. Замість традиційного управління резервами шляхом їх тримання в банках, зарубіжні компанії активно вкладають свої кошти в різноманітні фінансові інструменти. Це можуть бути акції, облігації, нерухомість,

деривативи тощо. Такий підхід дозволяє страховій компанії збільшити прибутковість своїх інвестицій та знизити ризики шляхом розподілу капіталу між різними видами активів.

На теперішній час на ринках розвинутих країнах світу важливу роль у накопиченні та мобілізації грошових коштів виконують всі небанківські фінансово–кредитні установи, серед яких значне місце займають страхові компанії. За останні часи страхові компанії значно потіснили банки в акумуляції заощаджень та накопичення населення і стали одним із важливих постачальників позичкового капіталу. На кінець 2018 року страхові компанії володіли в Європі: 18% акцій, 21% корпоративних облігацій, 11% боргів банків, 25% державних боргів, близько 400 млрд. євро було вкладено в довгострокові інвестиції через: інфраструктуру, приватний акціонерний капітал, кредити, забезпечені облігації (рис.1.5).

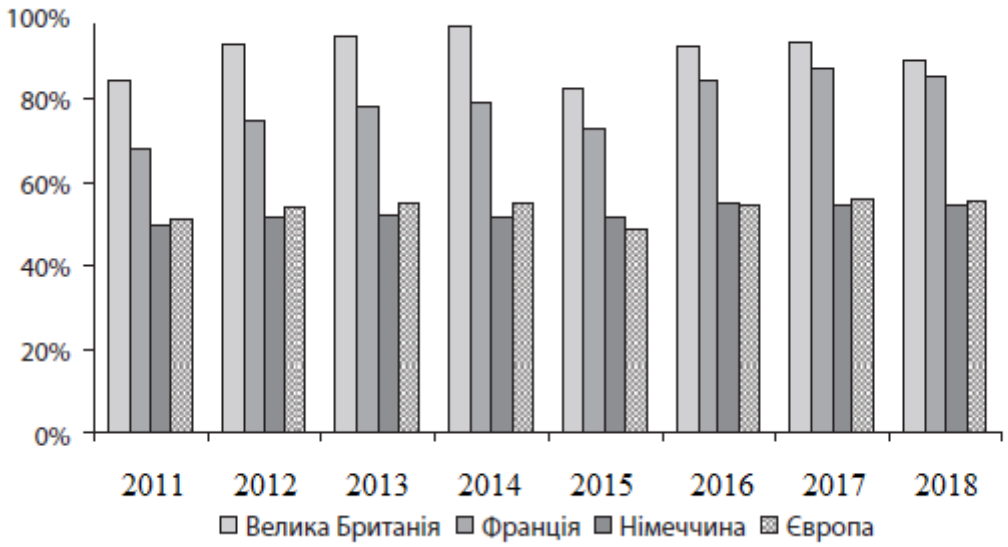

Рис.1.5. Частка інвестицій страховиків у ВВП%

Джерело: [61].

Обсяги інвестиційної діяльності страхових компаній європейських країн залежить від рівня розвитку страхових ринків. У країнах ЄС є найбільш розвинуті ринки страхування життя, а саме у Франції, Великобританії частка інвестицій у ВВП є найбільшою (рис. 1.5.)

Темп зростання сукупного ВВП країн ЄС був вищим за темп зростання

загальної вартості інвестиційного портфеля страхових компаній. Проаналізувавши частку інвестицій у ВВП, то помітно, що порівняно у 2017р. знизилась з 56% до 55% у 2018р. На ринках ЄС спостерігається спад частки інвестицій у ВВП. Однак у лідируючих країнах Франції та Великобританії, де більш розвинуте страхування життя спостерігається ріст інвестиційного портфеля швидшими темпами ніж безпосередньо ріст ВВП. У Франції портфель виріс на 1%, а у Великій Британії аж на 4% [62].

Ще одним важливим аспектом є використання аналітичних інструментів та моделей для оцінки ризиків і збалансування портфелів. Зарубіжні страхові компанії активно використовують різні моделі, такі як модель Варшокса, модель Капе, модель Блека-Шоулза і інші, для прогнозування ризиків та визначення оптимального рівня капіталу, необхідного для покриття цих ризиків.

Крім того, зарубіжні страхові компанії активно використовують стратегію реінвестування прибутку. Замість того, щоб виплачувати усі отримані прибутки акціонерам або вкладникам, вони реінвестують частину прибутку в розвиток компанії. Це дозволяє збільшити власний капітал, зміцнити фінансову стійкість та забезпечити додаткові можливості для розширення бізнесу.

При управлінні фінансовими ресурсами зарубіжні страхові компанії також приділяють велику увагу внутрішньому контролю та регулюванню ризиків. Вони розробляють строгі процедури та політики, спрямовані на забезпечення дотримання вимог законодавства та міжнародних стандартів, а також на запобігання шахрайству та іншим ризикам. Це допомагає зберегти довіру клієнтів та забезпечити стабільність фінансових показників компанії.

Зарубіжний досвід також вказує на важливість впровадження технологічних інновацій у фінансове управління страховою компанією. Використання автоматизованих систем управління ризиками, аналітики даних та електронних платформ дозволяє знизити витрати, підвищити ефективність та швидкість прийняття рішень, а також поліпшити обслуговування клієнтів.

Окремий аспект зарубіжного досвіду управління фінансовими ресурсами страхової компанії полягає в активному залученні інвестиційних фондів та

пенсійних фондів до співпраці. Це дозволяє страховим компаніям отримати додаткові фінансові ресурси для розширення своєї діяльності та забезпечення стабільності. Такі спільні ініціативи можуть бути вигідними для обох сторін, забезпечуючи вкладникам стабільний дохід і страховим компаніям додатковий капітал для розвитку [62].

Одним з ключових аспектів зарубіжного досвіду є також використання реалістичних моделей прогнозування. Зарубіжні страхові компанії активно використовують такі моделі для аналізу майбутніх тенденцій ринку, зміни попиту на страхові послуги та фінансових ризиків. Це допомагає забезпечити адаптацію компанії до змінних умов ринку та вчасне прийняття стратегічних рішень.

Окрім того, зарубіжні страхові компанії активно співпрацюють з міжнародними аудиторськими компаніями та фінансовими установами для забезпечення прозорості та надійності фінансової звітності. Це включає проведення аудиту, оцінку фінансових ризиків, визначення відповідності міжнародним стандартам, що дозволяє підтвердити надійність фінансової інформації та забезпечити довіру стейкхолдерів.

Загалом, зарубіжний досвід управління фінансовими ресурсами страхових компаній надає нам цінні уроки та практики, які можуть бути використані для поліпшення ефективності та стабільності українських страхових компаній. Впровадження добре обґрунтованих стратегій диверсифікації інвестицій, використання аналітичних інструментів, реінвестування прибутку, використання технологічних інновацій та співпраця зі спеціалізованими фінансовими установами можуть сприяти розвитку та підвищенню конкурентоспроможності страхових компаній в українському контексті.

Один із конкретних прикладів зарубіжного досвіду управління фінансовими ресурсами страхової компанії може бути використанням реалістичних моделей прогнозування для оцінки фінансових ризиків.

Наприклад, деякі зарубіжні страхові компанії використовують модель називану «Internal Model Approach» (IMA), що є частиною Солвенського II. Ця модель базується на внутрішньому підході до оцінки ризиків та капіталу і

дозволяє страховій компанії оцінити рівень необхідного капіталу для покриття фінансових ризиків [61].

Для використання цієї моделі, страхова компанія аналізує свої внутрішні дані, такі як дані про страхові поліси, інвестиційні портфелі, статистику збитків та інші фінансові показники. На основі цих даних, компанія створює модель, яка дозволяє прогнозувати можливі ризики та визначити необхідний рівень капіталу для їх покриття.

Цей підхід дозволяє страховій компанії більш точно визначити свої фінансові потреби та враховувати ризики, зменшуючи можливість недостатнього капіталу для покриття непередбачуваних збитків. Він також сприяє забезпеченню стабільності компанії та збільшенню довіри від стейкхолдерів, так як він показує, що компанія має конкретний план для управління ризиками та забезпечення фінансової стійкості.

Одним з прикладів є компанія Allianz SE, одна з найбільших страхових компаній у світі. Allianz використовує стратегію диверсифікації інвестицій для управління своїми фінансовими ресурсами. Крім традиційних страхових послуг, компанія інвестує у різноманітні активи, включаючи нерухомість, акції, облігації та інші фінансові інструменти.

Ця стратегія дозволяє Allianz знизити ризик і розподілити свої інвестиції на різні класи активів. Наприклад, вкладення у нерухомість може забезпечити стабільний дохід від оренди, тоді як інвестування в акції може принести високі ризики, але й потенційно високі доходи. Такий підхід дозволяє компанії зберегти стійкість та забезпечити стабільний потік прибутку навіть у ситуації, коли один з ринків переживає складнощі [61].

Allianz також активно використовує аналітичні інструменти та моделі для прогнозування ризиків та визначення оптимального рівня капіталу. Вони використовують дані про страхові поліси, інформацію про фінансовий ринок та інші фактори для аналізу та оцінки ризиків. Це допомагає компанії приймати обґрунтовані рішення щодо капіталовкладень та управління ризиками, забезпечуючи стійкість та стабільність.

Таким чином, Allianz є прикладом страхової компанії, яка успішно використовує диверсифікацію інвестицій та аналітичні моделі для ефективного управління своїми фінансовими ресурсами і забезпечення стабільності та рентабельності своєї діяльності.

Компанія «XYZ Insurance» була причиною багатьох негативних ситуацій в управлінні своїми фінансовими ресурсами. Один з основних негативних аспектів - недостатній контроль за ризиками та некомпетентне управління інвестиціями.

Упродовж декількох років компанія «XYZ Insurance» занадто агресивно інвестувала свої кошти в високоризикові активи, не забезпечуючи належний рівень диверсифікації. В результаті, коли на фінансовому ринку сталося спадання, компанія втратила значну частку свого капіталу і не змогла забезпечити стійкість своєї діяльності.

Також, компанія «XYZ Insurance» була звинувачена у неправильному оцінюванні страхових ризиків та виплаті непропорційно великих страхових виплат у порівнянні зі зібраними страховими преміями. Це призвело до недостатнього рівня резервів, необхідних для покриття збитків, і зробило компанію уразливою перед негативними наслідками великих страхових подій.

Крім того, компанія «XYZ Insurance» також відома своїми проблемами у веденні фінансової звітності та комунікації зі стейкхолдерами. Несприятлива репутація компанії у сфері фінансового управління призвела до втрати довіри інвесторів, клієнтів та регуляторів.

Ці негативні аспекти в управлінні фінансовими ресурсами страхової компанії «XYZ Insurance» призвели до серйозних фінансових проблем, зниження конкурентоспроможності та загрози для стійкості компанії. В результаті, компанія зазнала великих збитків і втрати своєї ринкової позиції.

Отже, важливо підкреслити, що управління фінансовими ресурсами страхової компанії має вирішальне значення для її стійкості та успішності. Позитивний досвід зарубіжних страхових компаній, таких як Allianz SE та Prudential Financial Inc., показує, що диверсифікація інвестицій, аналітичні моделі

та стратегічне управління ризиками можуть забезпечити стабільність та стійкість компанії.

Звичайно, приклад негативного досвіду, як випереджальний приклад, наголошує на важливості ефективного управління фінансовими ресурсами. Недостатній контроль ризиків, неправильна оцінка страхових ризиків, некомпетентне управління інвестиціями та проблеми у фінансовій звітності можуть призвести до серйозних фінансових проблем, втрати довіри та втрати конкурентоспроможності компанії [62].

Отже, ефективне управління фінансовими ресурсами страхової компанії вимагає добре обґрунтованої стратегії диверсифікації інвестицій, аналізу ризиків, використання аналітичних інструментів, належного управління страховими преміями та міцної фінансової звітності. Ці фактори сприяють забезпеченню стабільності, рентабельності та довіри стейкхолдерів страхової компанії.

РОЗДІЛ 2
СУЧАСНИЙ СТАН УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ В УКРАЇНІ

2.1. Інституційно-правове забезпечення управління фінансовими ресурсами страхової компанії

Надання страховими компаніями страхових послуг передбачає виникнення специфічних відносини між страховиком і страхувальником, здійснення яких потребує належної системи інституційно-правового забезпечення управління фінансовими ресурсами. Дана система складається із загального законодавства та спеціалізованого страхового законодавства. Норми та принципи правового регулювання страхової діяльності визначені Конституцією України, міжнародними угодами, розпорядженнями та постановами Верховної Ради України, Постановами Кабінету Міністрів України, інструкціями, методиками, листами міністерств і відомств, нормативними актами уповноваженого органу, що здійснює нагляд за страховою діяльністю (рис 2.1.)

Основою системи законодавчого регулювання управління фінансовими ресурсами на ринку страхування є Закон України, а найбільш загальні принципи здійснення страхової діяльності викладені у Господарському кодексі України. Правовою основою розвитку страхової діяльності є Закон України «Про страхування», який регулює відносини в сфері страхування і спрямований на утворення ринку страхових послуг, посилення страхового захисту майнових інтересів підприємств, організацій та громадян, що повною мірою стосується і всіх сфер економіки [15, 43]. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» встановлює загальні правові засади у сфері надання фінансових послуг, здійснення регулятивних та наглядових функцій за діяльністю з надання фінансових послуг, тому він також

безпосередньо впливає на страхову діяльність, оскільки страхові компанії виступають одними із ключових учасників ринку фінансових послуг [13, 43].

Відповідно до ст. 35 Закону України «Про страхування» державний нагляд за страховою діяльністю, а саме управління фінансовими ресурсами здійснюється з метою запобігання неплатоспроможності страховиків та ефективного розвитку страхових послуг, захисту інтересів страхувальників [15, 43]. Таким чином, нагляд за фінансовою стійкістю страховиків не лише вимагає від суб'єктів дотримання нормативних вимог, але й включає інструменти для виявлення та запобігання стресів та прогнозування майбутніх негативних наслідків управління фінансовими ресурсами. Усі підзаконні акти містять основні поняття та пояснюють порядок здійснення страхових операцій, встановлюють вимоги до сторін договору страхування.

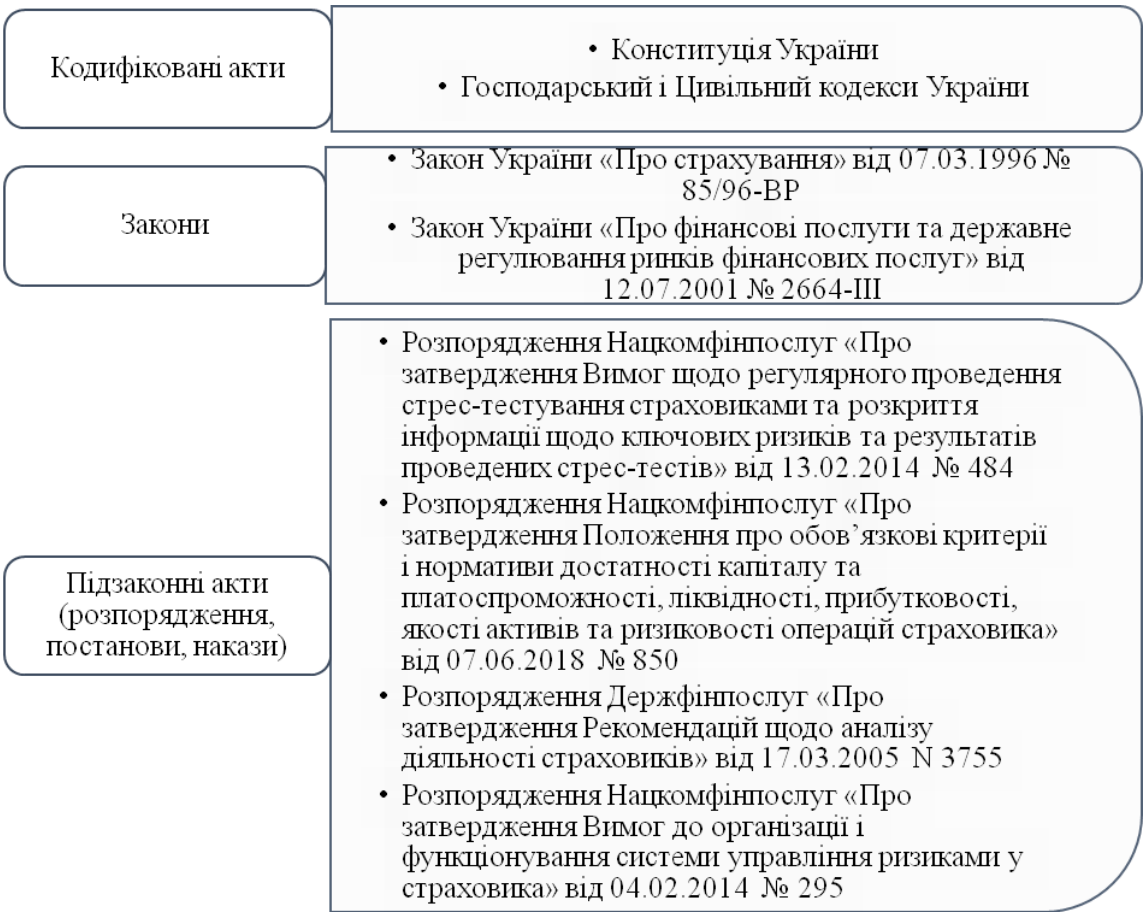

Рис. 2.1. Нормативно-правове регулювання фінансової стійкості страхових компаній в Україні

Джерело: [15, 42, 43].

Інституційно-правове забезпечення управління фінансовими ресурсами страховика та його фінансової стійкості відбувається в три етапи: попередній, поточний та завершальний нагляд. Попередньому етапу відповідає видача страховику відповідної ліцензії на впровадження страхової діяльності за обраним видом страхування, тобто допуску компанії на ринок. На поточному етапі відбувається перевірка управління фінансовими ресурсами, розміщення страхових резервів на встановлених умовах, тобто звіряється відповідність з нормативно-правовими вимогами регулятора у вигляді Національного Банку України. Завершальний етап направлений на те, щоб наглядовий орган перевіряв фінансову та бухгалтерську документацію страховика, здійснював фінансовий контроль за стійкістю та ефективністю виконання взятих на себе зобов'язань [15, 43].

Таким чином, контроль за управлінням фінансовими ресурсами та стійкістю страхових компаній відбувається шляхом проведення обов'язкових оцінок показників ефективності діяльності, доходності, рентабельності методом тестів-раннього попередження. А також проваджуючи страхову діяльність, компанія зобов'язана щорічно проводити стрес-тестування, яке спрямоване на перевірку вразливості страховика до ризиків і на достатність капіталу. Для здійснення такого аналізу долучаються актуарії та спеціалісти з управління ризиками страхових компаній. Варто зазначити, ефективна система регулювання має складатися з елементів, призначених для моніторингу та вимірювання великої кількості змінних.

Фінансовим забезпеченням фінансової стійкості як перспективної платоспроможності страхової компанії є, перш за все, такі джерела, як: кошти страхових резервів, які мають бути адекватними взятим зобов'язанням, а також власні кошти. В Україні вимоги до платоспроможності страховиків регулюються положеннями розділу 3 Закону України «Про страхування», які передбачають виконання таких умов [15, 43]:

- наявність сплаченого статутного фонду для страховиків-резидентів або гарантійного депозиту для філій страховиків-нерезидентів та наявність гарантійного фонду страховика;

- створення страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат страхових сум і страхових відшкодувань;
- перевищення фактичного запасу платоспроможності страховика над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності [15, 43].

Так, в чинному Законі України «Про страхування» досить чітко сформульовано вимоги до платоспроможності страховиків, що підтверджує надзвичайну важливість підтримання належного рівня платоспроможності страхових компаній для соціально-економічного розвитку країни, який відбувається в умовах інтеграції до ЄС. Зазначене зумовлює необхідність приведення інституційно-правового забезпечення та регулювання страхового ринку, зокрема, щодо забезпечення платоспроможності вітчизняних страховиків у відповідність до вимог ЄС, що є однією з пріоритетних складових процесу інтеграції та зовнішньої політики України [15, 43].

Вдосконалення інституційно-правового забезпечення сфери фінансових послуг, в тому числі страхових, є важливим напрямом Загальнодержавної програми адаптації законодавства та передбачає уніфікацію юридичної термінології, внесення змін та доповнень до нормативно-правових актів, а також прийняття нових, за необхідності. Так, на даний момент вже прийнято:

- положення про державний реєстр фінансових установ;
- ліцензійні умови провадження страхової діяльності;
- положення про порядок формування статутного фонду;
- порядок проведення Перевірок за питаннями запобігання й протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом.

Важливим кроком на шляху вдосконалення інституційно-правового забезпечення ефективного управління фінансовими ресурсами страхової діяльності та фінансової стійкості страховика стало прийняття 18.11.2021 р. нової редакції Закону України «Про страхування», введення в дію якого заплановано на 01.01.2024 р. (табл. 2.1).

Також потребують вдосконалення підходи до оцінювання резервів, зокрема обов’язкових, страховими компаніями. Розрахунок технічних резервів має бути

чітко визначеним для кожного з видів ризику та складатись із суми попередніх розрахунків розміру платежів і виплат та загальної суми маржі ризику. Крім того, дії страховика (зокрема, порядок розробки та виконання плану відновлення рівня платоспроможності) при недотриманні ним вимог до платоспроможності мають бути однозначно визначеними.

Таблиця 2.1.

Фактичний стан та перспективи розвитку інституційно-правового забезпечення фінансової стійкості страхових компаній в Україні

Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 № 85/96-ВР	Закон України «Про страхування» від 18.11.2021 № 1909-IX (Введення в дію відбудеться 01.01.2024)
1	2
Фактичний стан – спрощена модель, адаптована до положень Solvency I	Перспективний стан – базовий підхід, який враховує положення Solvency II; спрощений підхід, що базується на положеннях Solvency I
Загальна характеристика підходу	
Підхід, що базується на правилах	Підхід, що базується на принципах
Підходи до ліцензування	
Ліцензування окремих видів страхування	Ліцензування за класами (можливість змінювати обсяг ліцензії)
Вимоги до мінімального розміру статутного капіталу	
-1 млн євро для страховиків non-life; -10 млн євро за валютним обмінним курсом валюти України для страховиків, які займаються страхуванням життя.	-32 млн грн для страховиків non-life; -48 млн грн для компаній зі страхування життя, страховиків із ліцензією на класи страхування відповідальності, кредитів, поруки та на здійснення діяльності з перестрахування.
Вимоги до платоспроможності страховика	
-наявності сплаченого статутного фонду для страховиків-резидентів абогарантійного депозиту для філій страховиків-нерезидентів та наявності гарантійного фонду страховика; -створення страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат страхових сум і страхових відшкодувань; -перевищення фактичного запасу платоспроможності страховика над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності.	-Дотримання вимог до капіталу платоспроможності та мінімального капіталу, розрахунок за базовим або спрощеним підходом. -Розмір прийнятного регулятивногокапіталу для виконання вимог повинен перевищувати розмір капіталу платоспроможності. -Регулятор за результатами здійснення нагляду за страховиком має право встановити додаткові вимоги до капіталу платоспроможності.
Вимоги до страхових резервів	

Продовження табл. 2.1.

Страхові резерви поділяються на технічні резерви і резерви із страхування життя. Величина резервів незароблених премій на будь-яку звітну дату встановлюється залежно від часток надходжень сум страхових платежів (страхових премій, страхових внесків), які не можуть бути меншими 80 відсотків загальної суми надходжень страхових платежів(страхових премій, страхових внесків), з відповідних видів страхування.	Розмір технічних резервів розраховуєтьсяяк сума двох таких величин: 1) найкраща оцінка резервів, що відповідає середній величині майбутніх грошових потоків за договорами страхування (перестрахування), зваженій на ймовірності їх реалізації з урахуванням вартості грошей у часі (очікувана теперішня вартість майбутніх грошових потоків); 2)маржа ризику, що забезпечує дотримання вимог до платоспроможності приймаючим страховиком у разі негайної передачі йому зобов'язань за договорами страхування (перестрахування).
Покриття резервів активами	
Кошти страхових резервів повинні розміщуватися з урахуванням безпечності, прибутковості, ліквідності, диверсифікованості та мають бути представлені активами таких категорій: грошові кошти на поточному рахунку; депозити, акції, облігації, цінні папери, валютні вкладення, інвестиції в економіку, банківські метали, кредити страхувальникам.	Інвестиції в активи для покриття технічних резервів мають максимально відповідати суті, валюті та строковості зобов'язань за договорами страхування (перестрахування).

Джерело: складено автором на основі [15,42,43].

Нова редакція Закону, яка вступить в дію в 2024 році, враховує основні вимоги законодавства ЄС. Передбачені даним Законом зміни поширюються на:

- ліцензування страховиків (від ліцензування окремих видів страхування до ліцензування за класами страхування);
- вимоги входження нових страхових компаній на ринок (посилення стандартів ліцензування страховиків);
- регламентацію виходу страхових компаній з ринку (підвищення рівня захисту прав споживачів страхових послуг і забезпечення максимально повного виконання страховиком зобов'язань перед кредиторами);
- запровадження диференційованого підходу щодо вимог до платоспроможності та управління фінансовими ресурсами страховиків (вимога до

мінімального капіталу (Minimum Capital Requirements, MCR) та капіталу платоспроможності (Solvency Capital Requirements, SCR));

- реалізацію ризик-орієнтованого підходу під час регулювання та нагляду за страховими компаніями (оцінка поточної та майбутньої платоспроможності, виявлення ризиків платоспроможності на ранніх етапах);
- підвищення вимог до договорів страхування;
- нові вимоги до страхових посередників.

Нові вимоги ЄС (Solvency II) до вирішення проблеми посилення перспективної платоспроможності страхових компаній з метою максимального захисту майнових інтересів страхувальників передбачають встановлення системи платоспроможності страховика на основі ризику. Зазначене означає, що кожен фактичний ризик страховика за договором страхування, має відповідати його наявному капіталу.

Крім того, для якісної оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами страховика необхідно забезпечити адекватну оцінку вартості його активів та резервів. Активи для покриття резервів повинні бути високоякісними та ліквідними, що забезпечить можливість повного та вчасного здійснення страхових виплат страховиком. Подальше запровадження Міжнародних стандартів фінансової світності (МСФЗ) та проведення аудиту забезпечить належне відображення справедливої вартості активів страховика. Відповідно актуальним є оновлення стрес-тестів фінансової стійкості страховика, що базуватимуться на МСФЗ.

Запропоновані зміни щодо підвищення вимог до ефективності використання фінансових ресурсів страховиків як їх перспективної платоспроможності, вдосконалення методики визначення страхових резервів забезпечать підвищення ефективності управління ризиками страхової діяльності, підвищення імовірності повного та вчасного здійснення платежів клієнтам та кредиторам страховиками у відповідності до їх зобов’язань, зростання рівня довіри населення до страховиків та більш глибокого проникнення страхування на ринок фінансових послуг, розвиток українського ринку страхових послуг в цілому.

З огляду на нормативно-правові акти, що регулюють фінансову стійкість та управління фінансовими ресурсами страховиків та тих, що знаходяться на стадії розробки, варто також звернути увагу на вдосконалення підзаконних актів, що встановлюють методику та умови здійснення тестів раннього попередження. Превентивні та діагностичні інструменти регулювання мають показувати дієві результати, тому варто розглянути підходи до стрес-тестування страховиків із урахуванням міжнародних стандартів. Розрахунки на основі стандартизованої моделі не завжди є надійними, а специфічні характеристики окремого страховика впливають на кінцеві результати. Запропоновано включати в аналіз раннього попередження не лише кількісні, але й якісні індикатори впливу на управління фінансовими ресурсами, такі як: зміну стратегії компанії, відсутність співробітництва з наглядовими органами, уразливість до змін у законодавстві, претензії споживачів/посередників. Таким чином, наглядовим органам потрібно змінити спектр уваги на оцінку якості системи управління фінансовими ресурсами та стійкістю страхової компанії, шляхом побудови додаткових систем ризик-менеджменту. Наприклад, якщо в страховика ключові показники фінансової стійкості знаходяться на критичному рівні, регулятор може вимагати від нього додатковий детальний звіт про причини та пояснення щодо подальших дій підвищення фінансової стійкості шляхом збільшення ефективності використання фінансових ресурсів, на основі чого приймає рішення застосування заходів впливу на компанію.

2.2. Практика формування фінансових ресурсів страхової компанії

Оцінка фінансового стану страховика, своєчасне і достатнє забезпечення його коштами та ефективне їх використання мають важливе значення для забезпечення сталого розвитку страховика, реалізації його стратегічного плану та досягнення стратегічних цілей. Регулярна оцінка фінансового стану страхової компанії дозволяє керівництву визначити потребу в додатковому фінансуванні.

Проаналізуємо динаміку обсягу власного капіталу ТОП-5 компаній зі страхування життя в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Динаміка обсягу власного капіталу ТОП-5 компаній зі страхування життя за період 2018-2021 рр.

№ п/п	Страхові компанії	Одиниці виміру	Роки				Відхилення			
			2018	2019	2020	2021	2019-2018	2020-2019	2021-2020	2021-2018
1	Уніка-Життя	млн. грн.	415,8	434,2	462,7	429,7	18,4	28,5	-33	13,9
2	PZU-Життя	млн. грн.	136,1	231,6	365,3	410,3	95,5	133,7	45	274,2
3	MetLife	млн. грн.	332,2	352,9	301,2	330,5	20,7	-51,7	29,3	-1,7
4	TAC-Life	млн. грн.	234,3	296,8	256,3	236,7	62,5	-40,5	-19,6	2,4
5	АСКА-ЖИТТЯ	млн. грн.	77,1	77,9	85,6	86,1	0,8	7,7	0,5	9

Джерело: складено автором на основі [44].

З таблиці 2.2. ми бачимо, як змінювався власний капітал ТОП-5 страховиків протягом аналізованого періоду. Найкращі темпи росту показала страхова компанія з польським капіталом «PZU-Життя», яка протягом 2018-2021 збільшила власний капітал на 274,2 млн. грн., а найгірший результат показала страхова компанія з американським капіталом «MetLife» з відхиленням у -1,7 млн. грн.. Зокрема на ринку страхування життя в України страховик «MetLife» вважається лідером. Вітчизняні страхові компанії «TAC-life» та «АСКА-ЖИТТЯ» показали позитивну динаміку росту власного капіталу але не таку значну, як лідер 2,4 млн. грн. та 9 млн. грн. відповідно.

Також важливим показником в управлінні фінансовими ресурсами є інвестиційна діяльність страхових компаній, адже основна сфера діяльності компаній зі страхування життя – накопичувальне страхування. Проаналізуємо в таблиці 2.3. дохід ТОП-5 страхових компаній, які вони отримали від інвестицій.

Таблиця 2.3.

Динаміка інвестиційної діяльності ТОП-5 компаній зі страхування життя за період 2018-2021 рр.

№ п/п	Страхові компанії	Одиниці виміру	Роки				Відхилення			
			2018	2019	2020	2021	2019-2018	2020-2019	2021-2020	2021-2018
1	Уніка-Життя	млн. грн.	20,4	27,5	31,7	42,7	7,1	4,2	11	22,3
2	PZU-Життя	млн. грн.	72,8	100,6	104,2	102,2	27,8	3,6	-2	29,4
3	MetLife	млн. грн.	150,4	409,9	361,5	376,2	259,5	-48,4	14,7	225,8
4	TAC-Life	млн. грн.	244,8	293,4	297,7	270,8	48,6	4,3	-26,9	26
5	АСКА-ЖИТТЯ	млн. грн.	12,7	9,7	9,7	10,6	-3	0	0,9	-2,1

Джерело: складено автором на основі [44].

Проаналізувавши таблицю 2.3. ми можемо дійти висновку, що найбільший темп росту показала СК «MetLife» з показником у 225,8 млн. грн. за 2018-2021рр. Всі страхові компанії, які аналізувались в таблиці 2.3. показують якісне управління фінансовими ресурсами, адже кожна для своїх клієнтів заробила хороші доходи, а відповідно і для себе дохід. Згідно Закона «Про Страхування» страховик може взяти собі у дохід не більше 15% від інвестування за накопичувальними полісами страхування життя клієнтів.

Кожен із ТОП-5 страховиків показує вигідну інвестиційну політику для власних клієнтів даючи високі % доходу за накопичувальними полісами. Найбільший % за 2021 рік серед всього ринку страхування життя показала компанія «АСКА-ЖИТТЯ», яка завдяки ефективному управлінні фінансовими ресурсами досягла показника у 14,5% інвестиційного доходу для клієнтів за полісом накопичувального страхування, коли альтернативне джерело (банківський депозит) в середньому пропонував 10%-12% дохідності.

Розглянемо практику формування фінансових ресурсів на прикладі страхової компанії «АСКА-ЖИТТЯ».

Аналіз основних показників діяльності підзвітної страхової компанії представлено в таблиці 2.4.

Виходячи з аналізу фінансової діяльності та активів страхових компаній, можна сказати, що в період з 2019 по 2022 рік дохід від реалізації продуктів.

Таблиця 2.4

Основні фінансово-економічні показники СК «АСКА-ЖИТТЯ» за 2019-2022 роки

№ п/п	Показники	Одиниці виміру	Роки				Темп росту, %			
			2019	2020	2021	2022	2020-2019	2021-2020	2022-2021	2022-2019
1	Доходи від реалізації (без ПДВ)	млн. грн.	180,5	296,3	500,6	383,6	60,92	59,18	-23,38	112,5
2	Кількість штатних працівників	пр.	51	57	55	45	11,76	-3,51	14,55	23,53
3	Продуктивність на 1 пр.	тис. грн. / 1 пр.	3540,4	5198,4	9103,1	6089,5	46,83	75,12	-33,11	72
4	Фонд оплати праці співробітників	млн. грн.	6	5,9	7,9	9,7	-0,78	34,27	22,4	63,05
5	Середня заробітна плата на 1-го пр.	тис. грн.	11,7	10,4	14,5	15,5	-11,23	39,15	6,85	31,99
6	Вартість основних засобів	млн. грн.	21,1	21,9	22,7	22,9	3,96	3,57	1,09	8,85
7	Витрати на випуск продукції компанії	млн. грн.	2,1	3,1	3,9	5,5	43,35	27,4	39,93	155,6
8	Інші операційні доходи	млн. грн.	0,8	0,9	0,9	0,5	18,52	-6,25	-41,51	-35,01
9	Адміністративні витрати	млн. грн.	7,9	7,1	8,8	10,4	-11,23	24,74	18,35	31,06
10	Витрати на збут	млн. грн.	162,3	276,1	467,6	355,5	70,06	69,41	-23,96	119,1
11	Інші операційні витрати	млн. грн.	5,5	7,9	5,3	1,6	43,16	-31,79	-68,94	-69,67
12	Прибуток/збиток від операційної діяльності	млн. грн.	0	6,2	13,7	0	0	119,21	0	0
13	Інші доходи	тис. грн..	241	1352	619	1381	461	-54,22	123,1	473
14	Фінансові витрати	тис. грн..	0	0	3047	3350	0	0	9,94	0
15	Чистий прибуток	млн. грн.	2,2	9,1	11,6	1,7	304,99	27,7	-85,19	-23,41
16	Фондовіддача основних виробничих фондів	грн./грн.	15,2	14,04	22,82	16,89	-7,63	62,54	-25,99	11,12
17	Рентабельність виробництва	%	90,1	91,08	97,85	101,4	1,09	7,43	3,63	12,54

Джерело: складено автором на основі [56].

Так, у 2020 році обсяг реалізованої продукції збільшився на 64,1%, у 2021 році - на 68,9%. А у 2022 році, порівняно з 2019 роком, спостерігалося зростання доходів від реалізації на 112,4%, що свідчить про позитивну динаміку в діяльності страхових компаній.

У 2020 році кількість постійних працівників зросла на 11,8% порівняно з 2019 роком, з 51 до 57, що свідчить про розширення штату компанії; у 2021 році через звільнення кількість працівників зменшилася на 2, у 2022 році через повномасштабну війну кількість працівників зменшилася на 10 порівняно з 2021 роком, залишивши страховика з 45 працівниками.

Продуктивність праці на одного працівника показала позитивну тенденцію до зростання, збільшившись на 72% порівняно з 2019 роком до 6089,8 тис. грн.

Рентабельність виробництва ПрАТ «УАСК «АСКА-ЖИТТЯ» показала позитивну тенденцію до зростання. Так, у 2020 році вона зросла на 1,09%, у 2021 році - на 7,43% порівняно з 2020 роком, а у 2022 році - на 3,63% порівняно з 2022 роком. За аналізований період рентабельність страхової компанії зросла на 12,54%, досягнувши 101,4% у 2022 році.

Структура капіталу характеризується співвідношенням власних і позикових коштів, які страхові компанії використовують для фінансування активів у процесі своєї діяльності. Проаналізуємо структуру та динаміку капіталу, використовуючи дані, наведені в таблиці 2.5.

Збільшення капіталу відбувається за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку. За аналізований період нерозподілений прибуток «АСКА-ЖИТТЯ» збільшився на 34,4 млн. грн.

Низький темп приросту власного капіталу у 2022 році зумовлений високим темпом приросту поточних зобов'язань. Однак в цілому зростання валюти балансу не є стабільним. У структурі балансу власний капітал у 2022 році становить 42,56%, що на 14,52% більше, ніж у 2019 році.

Зміна частки власного капіталу у валюті балансу між 2019 та 2022 роками зумовлена зміною розміру всіх інших складових, оскільки їхні власні значення

залишаються незмінними. Зміна структури власного капіталу характеризується значним зростанням нерозподіленого прибутку та його частки.

Найменшу частку в структурі поточних зобов'язань займає кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги. Оскільки в балансі відображаються залишки на рахунках на початок і кінець періоду, то при аналізі структури капіталу не враховуються джерела кредитування, використані протягом року [56].

У 2022 році частка поточних гарантій зменшилася з 0,09% у 2019 році до 0,08% через відсутність кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Також спостерігається зменшення інших поточних зобов'язань. У 2019 році вони становили 8,1 млн. грн, що на 6,3 млн. грн менше, ніж у 2020 році. Таке зменшення пов'язане зі зменшенням депозитних рахунків та страхових платежів, а також збільшенням поточних зобов'язань за цінними паперами, спеціальних платежів та іншої дебіторської заборгованості. Однак сума поточних зобов'язань у 2022 році склала 4,1 млн. грн, що на 3,9 млн. грн менше, ніж у 2019 році.

Динаміка капіталу страхової компанії ПрАТ «АСКА-ЖИТТЯ» у 2019-2022 роках наведена на рис. 2.2 на основі аналізу фінансової звітності компанії.

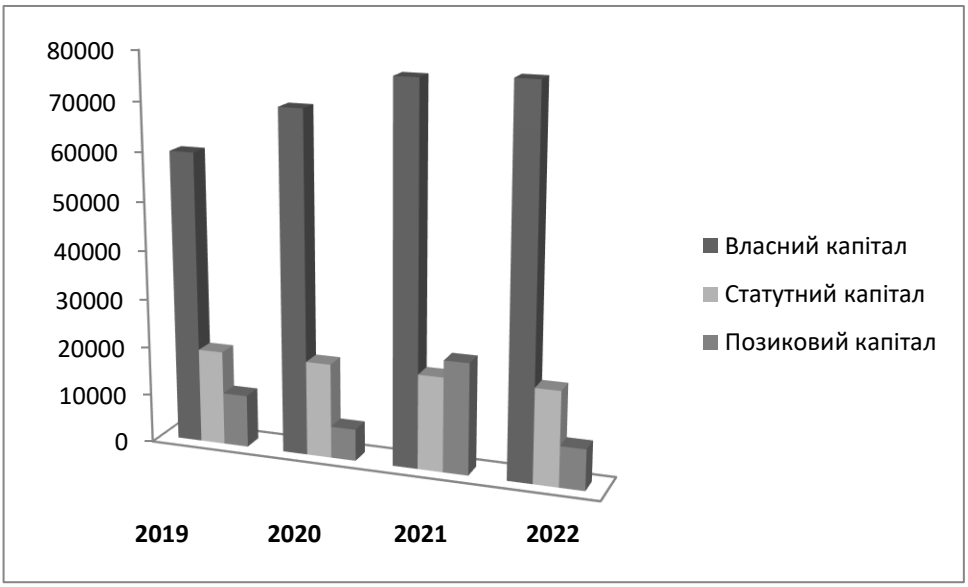

Рис. 2.2. Динаміка обсягу капіталу СК «АСКА-ЖИТТЯ» за 2019-2022 рр., млн. грн.

Джерело: складено автором на основі [56].

Таблиця 2.5.

Структура капіталу та динаміка СК «АСКА-ЖИТТЯ» за 2019-2022 рр.

Показник	Роки								Відхилення			
	2019		2020		2021		2022					
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	2020/2019	2021/2020	2022/2021	2022/2019
Статутний капітал	19,4	9,09	19,4	10,31	19,4	10,27	19,4	10,59	0	0	0	0
Резервний капітал	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Нерозподілений прибуток	19,6	9,19	29,7	15,80	52,2	27,66	53,9	29,44	10,1	22,5	1,7	34,3
Всього власний капітал	59,8	28,04	69,9	37,17	77,1	40,83	77,9	42,56	10,1	7,2	0,9	18,2
Страхові резерви	141,6	66,44	110,4	58,70	87,3	46,26	95,1	51,95	-31,3	-23,1	7,8	-46,5
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	0,02	0,01	0,008	0	0	0	0	0	-0,013	-0,008	0	-0,02
розрахунками з бюджетом	2,2	1,05	4,4	2,32	4,9	2,63	3,9	2,13	2,2	0,6	-1,1	1,7
розрахунками зі страхування	0,023	0,01	0,045	0,02	0,029	0,02	0,042	0,02	0,022	-0,016	0,013	0,019
розрахунками з оплати праці	0,2	0,10	0,2	0,10	0,2	0,13	0,1	0,07	-0,025	0,06	-0,1	-0,086
Поточні забезпечення	0,2	0,09	0,15	0,07	0,067	0,04	0,15	0,08	-0,051	-0,074	0,079	-0,046
Інші поточні зобов'язання	8,1	3,78	1,8	0,94	17,5	9,28	4,1	2,24	-6,3	15,8	-13,4	-3,9
Всього поточних зобов'язанння	10,7	5,04	6,5	3,46	22,8	12,10	8,4	4,59	-4,2	16,3	-14,4	-2,3
Всього	213,2	100	188,1	100	188,7	100	183,2	100	-25,2	0,7	-5,6	-30,1

Джерело: складено автором на основі [56].

Дані, наведені на рисунку 2.2. свідчать, що за період 2019-2022 рр. відбулося збільшення капіталу на 18,1 млн. грн. Слід зазначити, що протягом аналізованого періоду сума позикового капіталу в капіталі страхової компанії ПрАТ «АСКА-ЖИТТЯ» була найнижчою, що є позитивною тенденцією, оскільки свідчить про незалежність страхової компанії від позикових коштів. Найбільший обсяг позикового капіталу був зафіксований у 2021 році (22,8 млн. грн.), найменший - у 2020 році (6,5 млн. грн.). Варто зазначити, що протягом аналізованого періоду сума позикового капіталу зменшилася на 2,4 млн. грн. Що стосується статутного капіталу, то найнижчий показник був зафіксований у 2019 році (59,8 млн. грн), а найвищий - у 2022 році (77,9 млн. грн). У період з 2019 по 2022 рік загальна сума статутного капіталу компанії зросла на 30,38%.

Склад фондів ПрАТ «АСКА-ЖИТТЯ» визначається насамперед характером та змістом власної діяльності страхової компанії. Кошти (майно), що перебувають у власності страхової компанії та мають самостійний господарський оборот, є активами страхової компанії.

Аналіз ліквідності страхової компанії ПрАТ «АСКА-ЖИТТЯ» представлено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Аналіз ліквідності ПрАТ «УАСК «АСКА-ЖИТТЯ»

Показник	2019	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення			
					2020-2019	2021-2020	2022-2021	2022-2019
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,29	1,13	1,45	1,49	-0,16	0,32	0,04	0,2
Коефіцієнт термінової ліквідності	1	1,43	1,47	1,48	0,43	0,04	0,01	0,48
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	7,38	8,56	2, 45	8,52	1,18	-6,11	6,07	1,14

Джерело: складено автором на основі [56].

Коефіцієнт абсолютної ліквідності є найсуворішим критерієм, який використовується для визначення платоспроможності та ліквідності страховика і показує, яку частину своїх короткострокових зобов'язань страховик може сплатити зараз або найближчим часом. Теоретично, цей коефіцієнт не повинен опускатися нижче 1,5, що вважається достатнім. Таке значення означає, що

компанія наразі здатна погасити 20 відсотків своєї короткострокової заборгованості, і платоспроможність за таких умов вважається нормальною. У зарубіжній практиці, в країнах зі стабільною економікою, достатнім вважається позитивне значення цього коефіцієнта не менше 0,01.

Розрахунок цього коефіцієнта показує, що ПрАТ «УАСК «АСКА-ЖИТТЯ» має значення вище нормативного.

Коефіцієнт загальної ліквідності вимірює загальну ліквідність і показує, якою мірою поточні зобов'язання покриваються поточними активами. Теоретичні джерела вказують на те, що достатнім є коефіцієнт не менше 1. Як свідчить аналіз, коефіцієнт загальної ліквідності за аналізований період був нижчим за нормативне значення. Найнижче значення спостерігалося у 2020 році (1,13), а найвище - у 2022 році (1,49). У період з 2019 по 2022 рік цей показник збільшився на 0,2, що позитивно характеризує діяльність страхових компаній.

Коефіцієнт поточної ліквідності допомагає оцінити здатність компанії погашати короткострокові борги у разі настання кризи. Оптимальне значення цього показника має бути не менше 1.

За розрахунками, в період з 2019 по 2022 рік значення коефіцієнта поточної ліквідності відповідатиме нормативному значенню, у 2022 році цей показник збільшиться на 0,48 порівняно з 2019 роком, а це означає, що страхова компанія зможе швидко погасити свої короткострокові зобов'язання у разі необхідності.

Фінансовий аналіз платоспроможності страхової компанії - це абсолютне та відносне порівняння її активів як засобу платежу та фінансових ресурсів (пасивів), що їх складають. Аналіз платоспроможності страхової компанії ПрАТ «АСКА-ЖИТТЯ» представлено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Аналіз платоспроможності СК «АСКА-ЖИТТЯ» в період 2019-2022 рр., млн. грн.

Показник	2019	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення			
					2020-2019	2021-2020	2022-2021	2022-2019
Фактичний запас платоспроможності	59,2	69,3	76,4	77,3	10,1	7,1	0,9	18,1
Нормативний запас платоспроможності	2,1	1,7	1,6	1,8	-0,4	-0,1	0,1	-0,3
Перевищення фактичного запасу платоспроможності над нормативним	57,1	67,6	74,8	75,5	10,5	7,2	0,7	18,4

Джерело: складено автором на основі [56].

Фактичний запас платоспроможності, який визначається як різниця між сумою матеріальних активів страхових компаній, за винятком нематеріальних активів, та сумою зобов'язань, включаючи страхові, тобто чистими активами, має бути додатним. Протягом аналізованого періоду цей показник збільшився на 18,1 млн. грн, сягнувши 77,3 млн. грн на кінець 2022 року.

Запас нормативної платоспроможності компаній зі страхування життя дорівнює величині, що визначається множенням резервів довгострокових боргів на 0,05. Так, найнижче значення цього показника було зафіксовано у 2021 році (1,7 млн. грн), а найвище - у 2019 році (2,1 млн. грн); у 2020 році запас юридичної платоспроможності зменшився на 0,4 млн. грн порівняно з 2019 роком, а у 2022 році зріс на 0,1 млн. грн порівняно з 2021 роком. Водночас нормативний запас платоспроможності за аналізований період зменшився на 0,3 млн. грн.

Таким чином, протягом 2019-2022 років фактичний запас платоспроможності перевищує нормативний запас платоспроможності, що позитивно характеризує діяльність страховика.

Розрахунок показників, що характеризують ступінь покриття різних джерел формування резервів, представлено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Оцінка показників фінансової стійкості СК «АСКА-ЖИТТЯ» за 2019-2022 рр.

Показник	2019	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення			
					2020-2019	2021-2020	2022-2021	2022-2019
Коефіцієнт автономії	0,26	0,41	0,39	0,42	0,15	-0,02	0,03	0,16
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,94	0,91	0,83	0,89	-0,03	-0,08	0,06	-0,05
Рівень страхових резервів	0,65	0,6	0,45	0,53	-0,05	-0,15	0,08	-0,12
Рівень покриття грошовими коштами страхових резервів	0,59	0,5	1,31	1,09	-0,09	0,81	-0,22	0,5
Коефіцієнт співвідношення суми страхових платежів та суми страхових резервів	1,25	2,71	5,71	4,06	1,46	3	-1,65	2,81

Джерело: складено автором на основі [56].

Коефіцієнт фінансової стійкості є одним з найважливіших коефіцієнтів фінансової стабільності. Він відповідає співвідношенню між власним капіталом компанії та її загальними активами. Значення цього показника показує, яка частина активів підприємства може бути профінансована за рахунок власних коштів. За аналізований період цей показник збільшився на 0,16. Причиною такого зростання є збільшення власного капіталу у 2020-2022 роках.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами - належить до групи показників фінансової стійкості та є індикатором здатності підприємства фінансувати свої оборотні активи за рахунок власних оборотних коштів. Коефіцієнт розраховується як відношення власного оборотного капіталу до поточних активів. Значення цього показника показує відношення власного оборотного капіталу до суми поточних активів підприємства. Аналіз цього показника показує, що у 2019-2022 роках він є переважно стабільним (0,83-0,94). Найнижче значення показника відбулося у 2021 році через зменшення оборотних активів компанії.

Рівень страхових резервів зменшився на 0,15 у 2021 році порівняно з 2020 роком, але збільшився на 0,08 у 2022 році порівняно з 2021 роком. Рівень

грошового покриття страхових резервів мав тенденцію до зростання протягом усього періоду аналізу, збільшившись з 0,5 до 1,09 у 2022 році порівняно з 2019 роком.

Співвідношення між страховими виплатами та страховими резервами зменшилось на 1,65 у 2022 році порівняно з 2021 роком, але збільшилось на 2,81 протягом періоду аналізу.

Аналіз капіталу ПрАТ «АСКА-ЖИТТЯ» представлено в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Аналіз власного капіталу СК «АСКА-ЖИТТЯ»

за 2019-2022 рр.

Показник	2019	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення			
					2020-2019	2021-2020	2022-2021	2022-2019
Коефіцієнт рівня власного капіталу	0,27	0,38	0,43	0,45	0,11	0,05	0,02	0,18
Коефіцієнт відношення власного капіталу до зобов'язань	0,37	0,61	0,65	0,73	0,24	0,04	0,08	0,36
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,15	0,34	0,43	0,2	0,19	0,09	-0,23	0,05

Джерело: складено автором на основі [56].

Коефіцієнт адекватності капіталу мав тенденцію до зростання протягом усього аналізованого періоду. Основною причиною зростання цього показника є збільшення обсягу власного капіталу страхових компаній: У 2019 році коефіцієнт адекватності капіталу ПрАТ «АСКА-ЖИТТЯ» становив 0,27, що на 0,18 нижче, ніж у 2022 році (0,45).

Коефіцієнт співвідношення власного та залученого капіталу є найнижчим у 2019 році - 0,37 та найвищим у 2022 році - 0,73, тобто обсяг власного капіталу страхових компаній зростає.

Рентабельність власного капіталу - це показник того, наскільки ефективно використовується власний капітал, тобто скільки прибутку згенеровано на кожну гривню залученого власного капіталу. Цей показник є надзвичайно важливим для власників (акціонерів та пайовиків), оскільки дозволяє визначити приріст добробуту за аналізований період. Цей показник також використовується для оцінки вартості власного капіталу страхової компанії. Адже рентабельність

власного капіталу дозволяє акціонерам визначити дивіденди, які вони очікують отримати, та зростання вартості їхніх акцій. Рентабельність власного капіталу демонструвала стабільну та зростаючу тенденцію до 2021 року, але знизилася на 0,23 у 2022 році порівняно з 2021 роком. Такий результат свідчить про те, що страховики стають менш ефективними у використанні капіталу.

Таким чином, страхова компанія «АСКА-ЖИТТЯ» є фінансово надійною, стабільною та незалежною. «АСКА-ЖИТТЯ» - страхова компанія, що динамічно розвивається та збільшує власний капітал за рахунок нерозподіленого прибутку.

2.3. Тенденції використання фінансових ресурсів страхової компанії

Вимірювання та оцінка ефективності є необхідною умовою успішного функціонування та розвитку компанії, що дозволяє активно впливати на її поточний стан і тенденції розвитку, визначати масштаби та напрямки змін, виявляти найважливіші фактори зростання, приймати рішення про зміни та прогнозувати їх вплив на ключові параметри. Розробляти плани подальшого вдосконалення діяльності обох його підрозділів.

Проаналізуємо показники рентабельності в динаміці (2019-2022 рр.) та в розрізі структурних фінансових ресурсів, як показано в табл. 2.10.

З таблиці можна зробити висновок, що ПрАТ «УАСК «АСКА-ЖИТТЯ» є прибутковою компанією з точки зору активів. Так, приріст активів (інвестицій) за період з 2019 по 2020 рік збільшився з 1,05% до 4,83%. Це означає, що у 2019 році на один актив припадало 1,05 грн прибутку, на основні засоби 3,43 коп, на оборотні активи 1,52 коп, у 2020 році - 4,83 коп. на всі активи, 10 коп. на основні засоби, 9,34 коп. на оборотні активи, у 2021 році - 6,15 коп. на всі активи, 6,43 коп. на основні засоби та 15,05 коп. на оборотні активи. У 2022 році порівняно з 2021 роком спостерігається зниження рентабельності активів на 5,21%, і цей показник склав 0,94. За аналізований період рентабельність активів зменшилася на 0,11%.

Така динаміка пояснюється одночасним зниженням рівня рентабельності основних засобів у період з 2019 по 2022 роки та збільшенням оборотних активів акціонерного товариства. Однак у 2021 році рентабельність основних засобів стрімко знизилася з 15,56% до 2,21%, тобто 1 грн основних засобів принесла прибутку лише 2,21 копійки.

У період з 2019 по 2022 рік значення рентабельності основних засобів зменшилося на 1,21%, що також було зумовлено зменшенням чистого прибутку на 0,5 млн. грн та збільшенням основних засобів на 12,4 млн. грн. У 2022 році рентабельність основних засобів зменшилася на 1,22%.

Рентабельність оборотних активів за аналізований період зменшилася на 20,51%. Це пов'язано з тим, що зниження чистого прибутку було більшим, ніж зниження середньорічної вартості оборотних активів.

Враховуючи, що підприємство є прибутковим, можна говорити безпосередньо про період окупності активів. Динаміка цих показників свідчить про віддаленість або близькість банкрутства. Іншими словами, модульне зростання періоду окупності необоротних активів, оборотних активів та активів в цілому свідчить про те, що ПрАТ «УАСК «АСКА-ЖИТТЯ» покращило своє становище та збільшило прибуток.

Крім рівня рентабельності активів, тобто впливу використання фінансових ресурсів на фінансові результати, необхідно оцінити вплив структури формування капіталу.

Крім рівня рентабельності активів, тобто впливу використання фінансових ресурсів на фінансові результати, необхідно також оцінити вплив структури формування капіталу. Якщо акціонерне товариство має від'ємний власний капітал, коли воно є збитковим, стає важко точно оцінити його прибутковість.

Якщо чистий збиток зменшиться, рентабельність власного капіталу також стане позитивною, але якщо дефіцит збільшиться, становище компанії погіршиться.

Таблиця 2.10.

Динаміка показників рентабельності активів ПрАТ «УАСК «АСКА-ЖИТТЯ» за 2019-2022 рр.

Показник	2019	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення			
					2020-2019	2021-2020	2022-2021	2022-2019
Чистий прибуток, млн. грн.	2,2	9,1	11,6	1,7	6,9	2,5	-9,9	-0,5
Середньорічна вартість активів, млн. грн.	213,2	188,01	188,7	183,1	-25,2	0,7	-5,6	-30,1
Середньорічна вартість необоротних активів, млн. грн.	65,5	90,8	74,5	77,8	25,3	-16,3	3,3	12,3
Середньорічна вартість оборотних активів млн. грн.	147,8	97,2	77,1	77,9	-50,5	-20,1	0,8	-69,8
Рентабельність активів	1,05	4,83	6,15	0,94	3,78	1,31	-5,21	-0,11
Термін окупності активів, днів	95,06	20,70	16,27	106,60	-74,36	-4,43	90,33	11,54
Рентабельність необоротних активів	3,43	10,00	15,56	2,21	6,58	5,56	-13,35	-1,22
Термін окупності необоротних активів,днів	29,18	10,00	6,43	45,30	-19,18	-3,57	38,87	16,12
Рентабельність оборотних активів	1,52	9,34	15,05	2,20	7,83	5,71	-12,85	0,69
Термін окупності оборотних активів, днів	65,88	10,70	6,64	45,37	-55,18	-4,06	38,72	-20,51

Джерело: складено автором на основі [56].

Динаміка показників рентабельності «АСКА-ЖИТТЯ» по відношенню до власного та позикового капіталу за 2019-2022 роки представлена в таблиці 2.11.

Значення показника рентабельності власного капіталу показує, що у 2019 році чистий прибуток становив 3,75%, у 2020 році - 14,01%, у 2021 році збільшився ще на 1,78% до 15,79%, але у 2022 році цей показник зменшився на 13,57% порівняно з 2021 роком. Це негативною, оскільки свідчить про зменшення дивіденду в минулому році, тобто про збільшення суми понесених збитків.

Збільшення періоду окупності власного капіталу показує те, що за умови збереження поточної динаміки страховик наближається до отримання прибутку.

Що стосується позикового капіталу пасивів «АСКА-ЖИТТЯ», то у 2019 році він формує 20,89 грн чистого прибутку на гривню позикового капіталу, у 2020 році збільшився на 84,49 коп. до 105,38, з 2020 по 2021 рік зменшився на

26,32 коп. до 79,06, а у 2022 році зменшився на 11 коп. Таким чином, оскільки частина позикового капіталу використовується безпосередньо для збільшення прибутку страхової компанії, у 2021 році ситуація компанії погіршилася, оскільки позиковий капітал компанії збільшився, а чистий прибуток зменшився.

Таблиця 2.11

Динаміка показників рентабельності щодо власного капіталу і зобов'язань СК «АСКА-ЖИТТЯ» за 2019-2022 роки

Показник	2019	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення			
					2020-2019	2021-2020	2022-2021	2022-2019
Чистий прибуток, млн. грн.	2,2	9,1	11,6	1,7	6,9	2,5	-9,9	-0,5
Середньорічна вартість власного капіталу, млн. грн.	59,8	64,8	73,5	77,5	5	8,7	4	17,7
Середньорічна вартість позикового капіталу, млн. грн.	10,7	8,6	14,7	15,6	-2,1	6,1	0,9	4,9
Рентабельність власного капіталу	3,75	14,01	15,79	2,22	10,26	1,78	-13,57	-1,54
Термін окупності власного капіталу, днів	26,65	7,14	6,33	45,11	-19,52	-0,80	38,78	18,46
Рентабельність позикового капіталу	20,89	105,38	79,06	11,00	84,49	-26,32	-68,06	-9,89
Термін окупності позикового капіталу, днів	4,79	0,95	1,26	9,09	-3,84	0,32	7,83	4,30

Джерело: складено автором на основі [56].

Також видно, що у 2022 році позиковий капітал втрачає свою прибутковість на більш тривалий період.

Для визначення ймовірності банкрутства розрахований показник порівнюється з його критичним значенням.

Таблиця 2.12

Критерії визначення рівня загрози банкрутства

Значення Z	Вірогідність банкрутства
Менш 1,81	Дуже висока
Від 1,81 до 2,7	Висока
Від 2,7 до 2,99	Імовірність невелика
Більше 2,99	Імовірність незначна, дуже низька

Джерело: [60].

Для більш точного визначення ймовірності банкрутства розрахуємо ймовірність банкрутства за допомогою моделі Альтмана в таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Оцінка ймовірного банкрутства СК «АСКА-ЖИТТЯ» за п'ятифакторною моделлю Е. Альтмана

Показник	2019	2020	2021	2022
X_1	0,33	0,31	0,44	0,49
X_2	0,008	0,008	0,02	0,008
X_3	0,07	0,06	0,06	0,08
X_4	0,56	0,53	0,64	0,7
X_5	1,91	1,72	1,88	2,02
Z	2,87	2,51	3,03	3,25

Джерело: складено автором на основі [56].

Розрахунки показують, що у 2021-2022 роках значення Z-рахунку перевищувало 2,99, що характеризується низькою ймовірністю неплатоспроможності.

Однак у 2020 році таблиця для діяльності страхової компанії мала інше значення. Це значення становило лише 2,51 і характеризувалося високою ймовірністю неплатоспроможності. А у 2019 році показник Z-рахунку був кращим, ніж у 2020 році, і становив 2,87, що свідчить про низьку ймовірність неплатоспроможності страховика.

Розрахуємо ймовірність настання неплатоспроможності за допомогою моделі Таффлера в таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

Оцінка ймовірності банкрутства СК «АСКА-ЖИТТЯ» за моделлю Таффлера

Показник	2019	2020	2021	2022
X_1	1,47	1,26	4,07	6,31
X_2	1,45	0,47	0,95	1,12
X_3	0,03	0,16	0,09	0,04
X_4	0,12	0,21	0,36	0,25
Z	1	0,83	2,33	3,51

Джерело: складено автором на основі [56].

На основі аналізу табл. 2.14 можна зробити висновок, що розраховані значення знаходяться в діапазоні вище показників, що характеризують високу ймовірність настання неплатоспроможності, тобто страхова компанія «АСКА-ЖИТТЯ» має хороші перспективи в майбутньому.

Загалом спостерігається ефективне управління страховою компанією ПрАТ «АСКА-ЖИТТЯ» та відсутність ознак неплатоспроможності; у 2020 році були деякі ознаки неплатоспроможності, але завдяки ефективному фінансовому управлінню страхової компанії ці ознаки зникли.

Наразі страхова компанія ПрАТ «АСКА-ЖИТТЯ» характеризується досить низькою ймовірністю настання неплатоспроможності, що свідчить про стабільну діяльність на ринку страхування життя.

Таким чином, ПрАТ «АСКА-ЖИТТЯ» є прибутковою компанією і протягом аналізованого періоду щороку досягала позитивного фінансового результату. Однак, зменшення суми прибутку не тільки не призводить до збільшення прибутку, але й призводить до зменшення рівня збитковості компанії та разом із зростанням загальних фінансових ресурсів у майбутньому дозволяє припустити, що за умови стабільної роботи в цьому напрямку компанія може вийти на нульову рентабельність та збільшити темпи зростання прибутку компанії.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

3.1. Оптимізація структури фінансових ресурсів страхової компанії

Оптимізація структури фінансових ресурсів має особливе значення для страхових компаній. Страхові компанії повинні відповідати регуляторним вимогам, з одного боку, і критеріям фінансової стійкості та платоспроможності, з іншого боку, що сприяє підвищенню ринкової вартості організації. Оптимальна структура капіталу - це таке співвідношення між позиковим і власним капіталом, яке забезпечує мінімальну загальну вартість капіталу або середньозважену вартість капіталу, яку СК використовує для фінансування свого довгострокового розвитку [38, с. 16].

Структура фінансових ресурсів страхових організацій значною мірою залежить від фінансових та інвестиційних факторів, а також національних регуляторних режимів. Тому певні фінансові рішення можуть спричинити відтік капіталу зі страхового сектору, а у випадку надмірного вилучення фінансових ресурсів - дестабілізувати не лише окремі страхові компанії.

Українські страхові компанії мають велику зацікавленість у збільшенні власного капіталу, оскільки цей капітал є основою фінансової стабільності страхової компанії. Законодавство встановлює нормативну базу щодо розміру прийнятих страхових ризиків по відношенню до розміру акціонерного капіталу. Так, відповідно до Закону України «Про страхування» [15, 43]: «Страхова компанія зобов'язана укласти договір перестрахування, якщо розмір страхової суми за окремим договором страхування перевищує 10% суми сплачених страхових премій та вільних резервів і сформованих страхових резервів».

Для ефективної діяльності страхової компанії недостатньо мати на балансі фінансові ресурси. Для того, щоб страхова компанія працювала ефективно, їй недостатньо мати кошти на балансі; ці кошти повинні бути створені та витрачені

належним чином відповідно до виду бізнесу, в якому працює страхова компанія. Іншими словами, кошти мають бути зібрані на період, довший за термін їх корисного використання [12, с. 114].

Для того, щоб визначити оптимальну пропорцію фондових ресурсів, спочатку необхідно визначити, на які цілі будуть використовуватися кошти (довгострокові чи короткострокові) і до яких статей активів вони будуть прив'язані до того, як стануть прибутковими. Після цього залишається ще одне питання: що краще використовувати для цієї мети - власний капітал чи позикові кошти. Однак, якщо у страховика немає вільних коштів, виникає питання, чи бажано залучати додаткові кошти на платній основі, і якщо так, то в якому обсязі.

Оптимізація структури капіталу є одним з найважливіших етапів стратегічного аналізу капіталу і базується на визначенні оптимального співвідношення між вартістю, що належить страховій компанії і втілена у фондах, які генерують чистий прибуток, та вартістю, інвестованою у залучені кошти на основі їх повернення, що забезпечує максимальну ефективність діяльності страхової компанії [20, с. 142].

Враховуючи вищесказане, в процесі інтерпретації теоретичної моделі управління фінансовими ресурсами страхової компанії було побудовано наступну модель (рис. 3.1):

- інформаційний, координаційний, або регламентуючий вплив з боку сформульованої стратегії розвитку страхової компанії в частині визначення базових перспективних страхових продуктів, які будуть запропоновані на страховому ринку й даватимуть основний дохід, отже, генерувати основні страхові надходження та страхові виплати;
- інформаційний, координаційний, або регламентуючий вплив з боку сформульованої фінансової стратегії страхової компанії в частині визначення політики управління фінансовими ресурсами страхової компанії, структури портфеля інвестицій, запланованих надходжень страхових премій та виплат, обсягів страхової відповідальності та видів страхових ризиків, переданих, або узятих у перестрахування, структури операційних витрат страхової компанії.

Відповідно, відбувається прогнозування стану основних фінансових звітів страхової компанії: операційного бюджету (бюджет страхових премій, бюджет страхових виплат, бюджет страхових резервів), бюджет капітальних вкладень;

- інформаційний, координаційний, або регламентуючий вплив з боку підсистеми тактичного управління фінансовими ресурсами, що конкретизує основні напрями доходів та витрат, надходжень та виплат страхової компанії в короткостроковій перспективі;
- інформаційний, координаційний, або регламентуючий вплив з боку підсистеми фінансового аналізу та обліку, які формують сукупність основних показників діяльності страхової компанії, визначають доцільність таефективність основних напрямів діяльності, бізнес-процесів компанії;
- інформаційний, координаційний, або регулюючий вплив здійснює підсистема фінансового контролінгу. Теоретично використання контролінгу як інтегруючого інформаційно-контрольного елементу в процесі управління фінансовими ресурсами може забезпечити необхідну для стійкого розвитку страхової компанії якість організації фінансового управління. Як вже зазначалося раніше, управління фінансовими ресурсами зорієнтовано на функціональну підтримку фінансового управління, що визначає його основні завдання та інструментарій.

Всі перелічені підсистеми управління фінансовими ресурсами безпосередньо пов’язані із підсистемою планування та аналізу фінансових ресурсів, специфіка функціонування якої направлена на бюджетування операційної, фінансової та інвестиційної діяльності на основі раціональної акумуляції фінансових ресурсів, їх розподілу, збалансування, та підвищення ефективності їх руху.

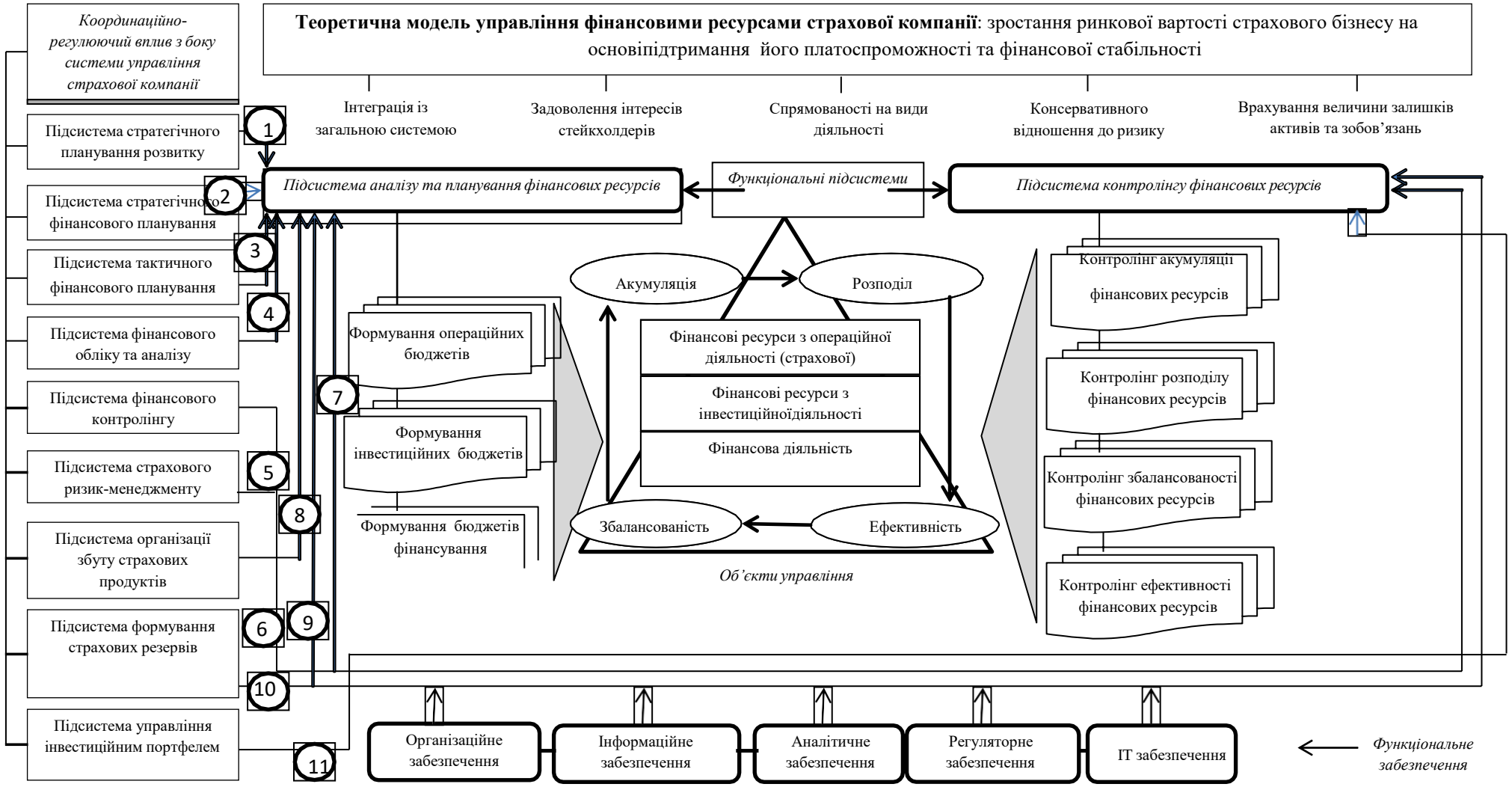

Рис. 3.1. Теоретична модель управління фінансовими ресурсами страхової компанії

Джерело: складено автором

Провідною метою управління фінансовими ресурсами страхової компанії є орієнтація управлінського процесу на максимізацію прибутку та цінності капіталу власників при мінімізації ризику і збереженні ліквідності та платоспроможності страхової компанії, а також забезпечення контролю за ступенем реалізації цілей фінансової діяльності страхової компанії, своєчасне виявлення відхилень фактичних результатів від планових, прийняття своєчасних управлінських рішень для забезпечення нормалізації фінансового стану та сталого фінансового розвитку страхової компанії. Для досягнення цієїмети управління фінансами використовує ряд специфічних інструментів, серед яких дослідники виокремлюють наступні:

Поділ страхової компанії на центри відповідальності (ЦВ), які являють собою організаційний підрозділ, або сферу діяльності, відносно котроїдоцільно акумулювати та систематизувати інформацію про витрати, планувати та оцінювати підсумки діяльності за звітні періоди. У випадках, коли система фінансового управління імплементується на страхової компаніях великих розмірів, виникає потреба більш дрібного поділу центрів відповідальності на центри витрат для більш детального аналізу складових витрат та доходів ЦВ. В цьому більш дрібному поділі найчастіше виділяють три типи складових, – це профіт-центри, сервіс-центри та центри витрат.

Наступний інструмент має відношення до важливої складової системи управління фінансовими ресурсами – йдеться про інформаційне забезпечення фінансового контролінгу. Інструмент можна назвати «системою управлінського обліку». За оцінками західних спеціалістів на впровадження та ведення управлінського обліку витрачається до 90% часу та ресурсів, в той час як на традиційний фінансовий облік витрачається залишкова частина. Паралельні інформаційні системи як правило нерентабельні і не завжди повно та достовірно відображають стан страхової компанії через збої в ІТ. Тому виникає потреба в інтегрованій системі управлінського обліку. Саме цей інструмент носить критичний характер і є вкрай важливим для системи управління фінансовими ресурсами, оскільки без достовірної та своєчасної інформації вся система руйнується і не має сенсу. Зазначимо чим відрізняються дані управлінського

обліку від даних бухгалтерського (фінансового) обліку: користувачами даної інформації є менеджмент компанії, рідко зовнішні користувачі; надаються не лише «історичні» дані, а створюються й прогнози, оцінки; зазвичай набагато вища частота звітування, звіти можуть генеруватись «за вимогою» менеджменту; звітування ведеться не по всьому підприємству в сукупності, а за центрами відповідальності з можливою більш глибокою деталізацією.

Класифікація, поділ та групування витрат. Даний інструмент частково стосується раніше розглянутого інформаційного забезпечення, але виокремлюється, оскільки для аналізу ведеться обробка раніше отриманих даних та поділ за більш розрізненими часовими специфічними критеріями, ніж в загальноприйнятій практиці (зокрема за критерієм контрольованості або за комплексністю витрат).

Розробка та використання систем показників оцінки управління фінансовими ресурсами страхової компанії та її підрозділів. Специфікою фінансового управління можна безсумнівно назвати те, що центральне місце в підходах та інструментах займає система показників оцінки діяльності страхової компанії. При чому на всіх її етапах – від розробки (для кожного конкретного страхової компанії система відповідних показників для контролю буде різною) та становлення до параметрів і методів реагування на їх відхилення.

Підсистема контролінгу управління фінансовими ресурсами є складовою загальної системи фінансового контролінгу. Відповідно, він займає специфічне місце у цій системі, застосовує специфічні методи, інструменти та виконує специфічні функції як інтеграційний елемент механізму управління фінансовими ресурсами страхової компанії.

Проведене дослідження дозволяє визначити механізм управління фінансовими ресурсами страхової компанії як певним чином системно упорядкований порядок дій та операцій в процесі формування, руху та перерозподілу фінансових ресурсів страхової компанії, що підпорядкований її загальній та фінансовій стратегії, та включає певним чином пов’язані підсистеми аналізу, планування, та контролінгу фінансових ресурсів, які спрямовані на

підтримання платоспроможності і фінансової стабільності страхової компанії, визначаючи тим самим зростання її ринкової вартості.

Метою управління структурою капіталу є мінімізація вартості залучення довгострокових джерел фінансування та забезпечення отримання власниками капіталу максимальної ринкової вартості своїх інвестицій.

Процес оптимізації структури капіталу слід здійснювати в такій послідовності:

1. Аналіз динаміки складу капіталу (необхідно визначити показники ефективної структури капіталу та його використання: коефіцієнти заборгованості, фінансової незалежності, оборотності активів і капіталу та рентабельності, співвідношення довгострокової та короткострокової заборгованості).

2. Оцінка основних факторів, що визначають структуру капіталу:

- рівень інформаційної асиметрії;

- умови оподаткування прибутку страхових компаній та доходів від цінних паперів фізичних та юридичних осіб;

- структура активів (рівень ліквідності) страхової компанії;

- умови на внутрішньому та зовнішньому фінансових ринках;

- агентські відносини в страхових компаніях;

- оцінка менеджментом ризиків фінансування боргового капіталу;

- рівень операційного левериджу (визначає нестабільність реалізації очікуваних прибутків).

3. Оптимізація структури капіталу з точки зору рентабельності власного капіталу.

Беручи до уваги ці кроки, страховик визначає найбільш прийнятну структуру капіталу на запланований прогнозний період.

У деяких країнах встановлені нормативи (співвідношення) між власним і позиковим капіталом. Наприклад, у США це співвідношення становить 60/40, а в Японії - 30/70 [2, с. 124].

Необхідність раціоналізації структури фінансових ресурсів страхової компанії з метою формування капіталу компанії зумовлена низкою причин [8, с. 124]:

- співвідношення між власними та залученими ресурсами по-різному впливає на прибутковість страхових компаній, тому перед страховими компаніями постає питання, чи збільшувати обсяг власного капіталу, чи залучати кошти та сплачувати відсотки;

- на політику розширеного відтворення виробничих фондів страхових компаній впливає структура їх фінансових ресурсів;

- в умовах сучасної економіки України та посилення конкуренції важливу роль відіграють показники, що характеризують фінансову стійкість та платоспроможність суб'єктів страхової справи, які характеризують ступінь покриття та забезпеченості різноманітних зобов'язань страхових компаній;

- співвідношення позикового та власного капіталу є важливим показником формування ефективної структури капіталу.

Більшість страхових компаній в Україні нехтують науковим підходом до оптимізації структури капіталу, що є помилкою. Адже від співвідношення позикового та власного капіталу залежать результати діяльності страхової компанії та її майбутній стан. Тому страховикам необхідно чітко розуміти, як формується капітал і яка його вартість для фінансових ресурсів [8, с. 106].

Одним із найважливіших і найскладніших завдань є оптимізація структури капіталу, яка вирішується в процесі фінансового управління фінансовими ресурсами страхової компанії. Оптимальна структура капіталу страхової компанії - це таке співвідношення між позиковим і власним капіталом, яке забезпечує оптимальне співвідношення між коефіцієнтом фінансової стійкості та коефіцієнтом фінансової рентабельності страхової компанії і максимізує ринкову вартість страхової компанії. Процес оптимізації структури капіталу страхової компанії включає наступні етапи, як показано на рисунку 3.2.

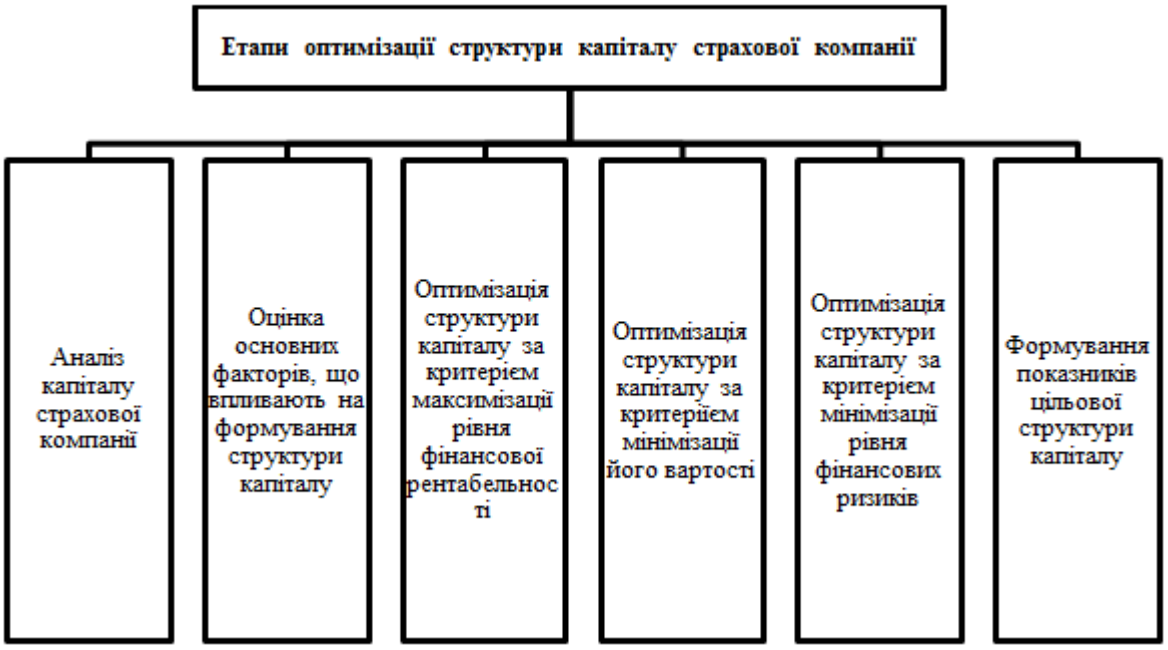

Рис. 3.2. Етапи оптимізації структури капіталу страхової компанії

Джерело: [3, с. 302].

Тенденції формування капіталу страхових компаній та ефективність його використання вітчизняними суб'єктами господарювання свідчать про те, що більшість страхових компаній не оптимізують структуру джерел формування капіталу. Слід зазначити, що поточна структура капіталу страхових компаній частково відповідає критерію забезпечення фінансової стійкості та її мінімізації, але повністю ігнорує критерій максимізації фінансової рентабельності.

При оптимізації структури капіталу слід також враховувати, що страхові компанії, на відміну від інших установ, мають у своїх пасивах страхові резерви, які складаються зі сплачених страховиком страхових премій і надаються страховій компанії на безоплатній основі. Це визначає деякі особливості оптимізації структури капіталу [13, с. 102].

Оптимізація структури капіталу за критерієм мінімізації фінансового ризику. Враховуючи високу соціальну відповідальність при наданні страхового захисту, він є основним критерієм оптимізації структури капіталу, тоді як критерії максимізації фінансової рентабельності та мінімізації вартості капіталу мають застосовуватися як додаткові обмеження. Відповідно до критерію мінімізації

рівня фінансового ризику, оптимізація структури капіталу пов'язана з процесом диференціації та вибору джерел фінансування різних складових активів страхової компанії. Стосовно страхових компаній, поточні активи поділяються на активи, які покривають страхові резерви відповідно до вимог законодавства, та активи, які підтримують господарську діяльність.

Для страхових компаній характерна модель фінансування активів, в якій основні засоби та мінімальні оборотні активи фінансуються за рахунок довгострокового боргу та власного капіталу. Страхові резерви повинні інвестуватися в дозволені види активів з урахуванням безпеки, прибутковості, ліквідності та диверсифікації [23, с. 56].

Структура капіталу страхової компанії за цим підходом наведена в таблиці 3.1.

Капітал використовується для фінансування нематеріальних активів та чистих активів за вирахуванням нематеріальних активів. Страхові резерви інвестуються у види активів, дозволені чинним законодавством. Інші активи фінансуються за рахунок інших кредиторів страхових компаній [51, с. 2261].

Таблиця 3.1

Співвідношення між активами та джерелами їх фінансування відповідно до Закону України «Про страхування»

Активи	**Пасиви**
Нематеріальні активи	Власний капітал
Нетто-активи	
Дозволені активи	Страхові резерви
Активи, профінансовані за рахунок інших кредиторів	Інші кредитори компанії

Джерело: [15, 43].

Оптимальну структуру капіталу неможливо виміряти. Однак керівництво ПрАТ «УАСК «АСКА-ЖИТТЯ» може знайти її приблизне значення, розраховане на основі факторів впливу та власного практичного досвіду, і максимально наблизити заплановану структуру до оптимального значення.

Оптимальну структуру капіталу, тобто співвідношення між позиковими коштами та власним капіталом, можна визначити за допомогою ефекту фінансового левериджу (табл. 3.4).

Таблиця 3.2

Ефект фінансового левериджу для СК «АСКА-ЖИТТЯ» за 2019-2022 роки

Показник	2019	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення			
					2020-2019	2021-2020	2022-2021	2022-2019
Обсяг власного капіталу, млн. грн.	59,8	69,9	77,1	77,9	10,1	7,2	0,8	18,1
Обсяг позикового капіталу, млн. грн.	10,7	6,5	22,8	8,4	-4,2	16,3	-14,4	-2,3
Загальний обсяг капіталу, млн. грн.	70,5	76,4	99,9	86,3	5,9	23,5	-13,6	15,8
Структура капіталу								
Власний капітал, %	84,77	91,49	77,14	90,27	6,71	-14,35	13,14	5,50
Позиковий капітал, %	15,23	8,51	22,86	9,73	-6,71	14,35	-13,14	-5,50
Плече фінансового важеля	5,57	10,75	3,37	9,28	5,18	-7,37	5,91	3,71
Коефіцієнт рентабельності активів	1,05	4,83	6,15	0,94	3,78	1,31	-5,21	-0,11
Ставка банківського відсотка, %	21,00	21,00	21,00	21,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ставка податку на прибуток, %	18,00	18,00	18,00	18,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Джерело: складено автором на основі [56].

Виходячи з даних таблиці 3.4, можна зробити висновок, що з огляду на переважання власного капіталу над позиковим у структурі капіталу страхових компаній, структура капіталу «АСКА Життя» є оптимальною для аналізованого періоду. По-перше, слід зазначити, що найбільша частка власного капіталу в структурі капіталу була у 2020 році (91,49%), а найменша - у 2021 році (77,14%).

Оскільки ставка податку на прибуток підприємств залишиться на рівні 18%, податковий щит залишиться на тому ж рівні у 2019-2022 роках. Однак ефект фінансового важеля є сприятливим, оскільки економічна рентабельність активів та фінансова рентабельність не є надто низькими порівняно з поточними кредитними ставками.

Таблиця 3.3

Прогноз ефекту фінансового левериджу на 2023 рік для СК «АСКА-ЖИТТЯ»

Показник	Варіант розрахунку					
	1	2	3	4	5	6
Обсяг власного капіталу, млн. грн	77,9	77,9	77,9	77,9	77,9	-
Можливий обсяг позикового капіталу, млн. грн.	-	33,4	26	78	181,9	78
Загальний обсяг капіталу, млн. грн.	77,9	111,3	103,9	155,9	259,8	77,9
Структура капіталу						
Власний капітал, %	100	70	75	50	30	0
Позиковий капітал, %	0	30	25	50	70	100
Коефіцієнт рентабельності активів	0,94	0,94	0,94	0,94	0,94	0,94
Ставка банківського відсотка, %	24	24	24	24	24	24
Ставка податку на прибуток, %	18	18	18	18	18	18
Сума податку на прибуток, млн. грн.	0,309	0,309	0,309	0,309	0,309	0,309
Обсяг чистого прибутку, млн. грн.	1,718	1,718	1,718	1,718	1,718	1,718
Податковий коректор фінансового левериджу	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82
Диференціал фінансового левериджу	0,70	0,70	0,70	0,70	0,70	0,70
Плече фінансового важеля	0,00	2,33	3,00	1,00	0,43	-
Ефект фінансового левериджу	0,00	1,34	1,72	0,57	0,25	0,00

Джерело: складено автором на основі [56].

Іншими словами, фінансовий леверидж показує, наскільки ефективно компанія використовує запозичені кошти. Ефект фінансового левериджу відображає рівень рентабельності власного капіталу при різних варіантах структури капіталу.

Згідно з даними таблиці, страховій компанії ПрАТ «АСКА-ЖИТТЯ» недоцільно залучати позикові кошти. Це пов'язано з відносно низькою економічною рентабельністю активів та несприятливою кон'юнктурою на ринку

запозичень. Поточна ситуація страховика відображає позитивний ефект фінансового левериджу, який є сприятливим у періоди рецесії, а прибутковість ПрАТ «АСКА-Життя» залишається незмінною.

Надмірне залучення позикових коштів збільшує вартість запозичень та підриває фінансову стійкість, ліквідність та платоспроможність. Для підвищення рентабельності власного капіталу компаніям необхідно не тільки залучати позиковий капітал, а й правильно ним управляти. Ефект фінансового левериджу показує, якою мірою менеджмент страхових компаній робить це.

На основі аналізу даних таблиці 3.5 можна сказати, що найвищий ефект фінансового левериджу становить 1,72 при співвідношенні власного та позикового капіталу 75%/25% відповідно.

Таким чином, на сьогодні не існує єдиного підходу до обґрунтованого співвідношення між власним і позиковим капіталом. Зрештою, оптимальна структура капіталу залежить від низки факторів (галузевих особливостей діяльності страхової компанії, стадії життєвого циклу компанії, кон'юнктури продуктового та фінансового ринку, фінансового менталітету власників та ставлення кредиторів до страхової компанії), врахування яких є одним із способів її оптимізації.

3.2. Підходи щодо підвищення ефективності використання фінансових ресурсів страхової компанії

Головну роль у загальній системі управління використанням фінансових ресурсів страхової компанії відіграє забезпечення їх ефективного використання в господарській діяльності. Збутова діяльність є основним видом діяльності, заради якого створюються страхові компанії.

Характер збутової діяльності страхової компанії визначається насамперед специфікою галузі, до якої належить компанія. Основу господарської діяльності

більшості компаній складають виробнича, комерційна та торговельна діяльність, які доповнюються інвестиційною та фінансовою політикою.

Водночас інвестиційна діяльність є основою діяльності компаній зі страхування життя, пайових інвестиційних фондів та інших інвестиційних інститутів.

Господарська діяльність ПрАТ «АСКА Життя» характеризується такими основними особливостями, які визначають специфіку використання фінансових ресурсів [49]:

1. Вони є основною складовою всієї господарської діяльності страхової компанії та головним об'єктом її функціонування 2. за їх рахунок формується основний обсяг активів та резервів Тому фінансові ресурси, що використовуються в операційній діяльності страхових компаній, становлять найбільшу частку в загальному обсязі капіталу, що використовується страховими компаніями в процесі їх нормального функціонування.

2. Пріоритетними напрямами інвестування є операційна, фінансова та інші види діяльності страхової компанії. Розвиток інших видів діяльності страхової компанії не повинен конкурувати з розвитком її операційної діяльності, а лише підтримувати її. Тому проблема підвищення ефективності використання фінансових ресурсів в інших видах діяльності страхової компанії не повинна вирішуватися за рахунок зниження цієї ефективності в процесі продажів.

3. Інтенсивність розвитку збутової діяльності в страховій компанії є ключовим параметром, що характеризує поступовий економічний розвиток страхової компанії на певному етапі її життєвого циклу. Таким чином, можливість ефективного використання фінансових ресурсів в операційних процесах на різних етапах життєвого циклу страхової компанії визначає не тільки стратегію використання капіталу страхової компанії, а й цілі та можливості реалізації загальної економічної стратегії страхової компанії.

4. Комерційні операції, що входять до складу господарської діяльності страхових компаній, мають найбільш регулярний характер. Порівняно з іншими видами діяльності, частота здійснення комерційних операцій є найвищою.

Це є показником високої інтенсивності формування та виконання управлінських рішень щодо використання фінансових ресурсів у бізнес-процесах страхових компаній. Регулярність здійснення комерційної діяльності є основою для регулярного формування ефектів від використання фінансових ресурсів у цьому виді корпоративної діяльності у вигляді обсягів реалізації продукції, доходів та прибутку.

5. Оскільки формування необхідного для страхових компаній капіталу відбувається переважно на фінансовому ринку, то операційна діяльність страхових компаній здебільшого орієнтована на приватний ринок. Таким чином, бізнес-діяльність страхових компаній пов'язана з різними видами та сегментами фінансового ринку. Тому умови формування кінцевого ефекту від використання фінансових ресурсів в операційній діяльності страхових компаній значною мірою пов'язані зі станом відповідних сегментів та видів фінансового ринку. Важлива складова цього ефекту - вартість капіталу, що використовується в операційній діяльності страхових компаній - значною мірою залежить від стану того чи іншого сегмента або виду фінансового ринку. Використання капіталу в операційній діяльності страхових компаній має бути пов'язане з подіями, що відбуваються, іноді протилежного характеру, на обох аналізованих фінансових ринках.

6. Операційна діяльність пов'язана з фінансовими ресурсами страхової компанії, які вже інвестовані. Капітал, інвестований в цю діяльність, приймає форму операційних активів страхової компанії. Склад, збалансованість, потенційна ефективність, оборотність та інші характеристики цих активів значною мірою визначають ефективність використання фінансових ресурсів компанії, зокрема її здатність генерувати операційний прибуток. Тому одним з найважливіших чинників забезпечення високого рівня ефективності використання капіталу для здійснення операційної діяльності страхової компанії є ефективне управління операційними активами.

7. Господарська діяльність страхових компаній характеризується загальними та специфічними видами ризиків, які об'єднуються поняттям бізнес-

ризику. Тому рівень операційного доходу, що генерується капіталом, який використовується страховою компанією при різних альтернативних варіантах його використання, повинен обов'язково співвідноситися з рівнем комерційного ризику.

Капітал, що використовується в операційній діяльності страхової компанії, можна умовно поділити на оборотний капітал та операційний основний капітал. Склад оборотного капіталу такої страхової компанії визначається характером активів, які він формує, і може бути поділений на необоротні та оборотні активи страхової компанії залежно від специфіки його участі в операційному процесі. Враховуючи паралельність та взаємопов'язаність процесів, в яких капітал та активи страхових компаній використовуються для здійснення операційної діяльності, розглянемо склад основних видів операційних активів страхових компаній, що формуються за рахунок основного та оборотного капіталу (табл. 3.4).

Склад основних операційних активів, сформованих за рахунок основного капіталу, має такий вигляд:

Таблиця 3.4.

Склад основних видів і елементів операційних активів, що формуються за рахунок капіталу, використовуваного в операційній діяльності СК «АСКА-ЖИТТЯ»

Види операційного капіталу страхової компанії	Активи формують за рахунок операційного капіталу страхової компанії	
	Групи операційних активів	Основні види операційних активів
Основний капітал	Необоротні операційні активи	1. Основні засоби(виробничі)
		2. Нематеріальні активи, що обслуговують операційний процес
Оборотний капітал	Оборотні операційні активи	1. Запаси товарно-матеріальних цінностей
		2. Дебіторська заборгованість 3. Грошові кошти 4. Інші види оборотних операційних активів

Джерело: складено автором на основі [56, 38, с. 12].

1. Виробничі основні засоби. До них відносяться активи, які використовуються страховими компаніями в господарському обороті більше одного повного року та мають мінімальну вартість, визначену законодавством. Вони мають форму виробничих будівель, машин, механізмів, споруд, обладнання та інших видів активів.

2. Нематеріальні активи, які забезпечують бізнес-процеси страховика. До них відносяться патенти, ліцензійні права, ноу-хау та інші аналогічні майнові права, придбані страховими компаніями, які забезпечують технологію бізнес-процесів.

До поточних операційних активів, сформованих за рахунок оборотного капіталу, належать [21, с. 92]:

1. Дебіторська заборгованість страхових компаній. До неї відносяться зобов'язання компанії перед юридичними та фізичними особами, пов'язані з господарською діяльністю страхової компанії. До неї також відносяться зобов'язання перед бюджетом, персоналом, дочірніми компаніями та за договорами з іншими дебіторами.

2. Грошові кошти. До них відносяться всі грошові активи страхової компанії, що знаходяться на поточних та валютних рахунках.

3. Інші оборотні операційні активи, до яких також належать витрати майбутніх періодів (операційні витрати, понесені в певному звітному періоді, але відображені у собівартості виробленої продукції компанії в майбутніх звітних періодах) та інші операційні активи, які не відіграють суттєвої ролі в розвитку операційних процесів.

Процес контролю за використанням фінансових ресурсів в операційній діяльності страхової компанії вимагає не тільки централізованого контролю, але й створення певних «центрів відповідальності» на основі окремих структурних підрозділів компанії. Концепція управління окремими аспектами господарської діяльності страхової компанії на основі «центрів відповідальності», розроблена американським економістом Д. Хіггінсом, широко використовується в управлінні використанням фінансових ресурсів.

Для управління цим процесом у страхових компаніях в операційній діяльності створюються такі види «центрів відповідальності» (рис. 3.3)

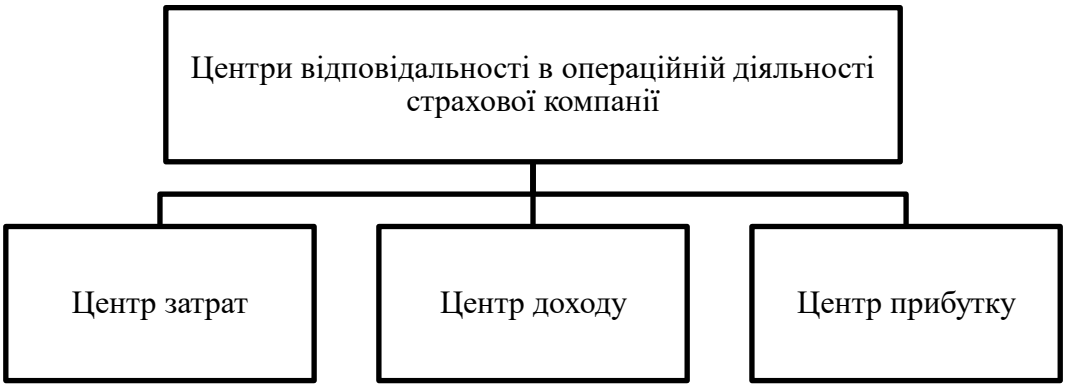

Рис. 3.3. Система основних типів центрів відповідальності, які забезпечують управління використанням фінансовими ресурсами в операційній діяльності страхової компанії.

Джерело: [11, с. 46-47].

Центри витрат - це структурні підрозділи, які несуть повну відповідальність за розподіл коштів відповідно до затвердженого групою бюджету. Через функціональну спрямованість своєї діяльності такі структурні одиниці не можуть самостійно впливати на величину доходу, що генерується використаними фінансовими ресурсами, а отже, і на величину прибутку. Прикладами центрів витрат є закупівельний та виробничий відділи страхових компаній [12, с. 254].

Центри доходів - це структурні підрозділи, які відповідають лише за генерування певного обсягу доходів. Через функціональну спрямованість своєї діяльності такі структурні підрозділи не можуть самостійно впливати на загальну суму витрат, понесених на реалізовану продукцію, а отже, і на суму прибутку, що генерується на задіяний капітал. Прикладом центру прибутку є відділ продажів страхової компанії.

Центр прибутку - це структурний підрозділ страхової компанії, менеджери якого несуть відповідальність за виконання поставлених завдань з генерації прибутку.

Через функціональну спрямованість страхової діяльності такий структурний підрозділ має повний контроль як над величиною виробничих витрат, так і над формуванням доходу від продажів. Такі центри гарантують повний контроль над усіма аспектами використання фінансових ресурсів страхової компанії в операційному процесі. Формування концепції управління та використання капіталу в операційній діяльності страхової компанії передбачає наступний алгоритм дій (рис. 3.4).

1	Дослідження особливостей функціонування окремих структурних підрозділів з позицій їх впливу на окремі аспекти використання капіталу в операційному процесі
2	Визначення основних типів центрів відповідальності в розрізі структурних підрозділів страхової компанії, що здійснюють операційну діяльність
3	Формування системи прав, обов'язків і міри відповідальності керівників структурних підрозділів, визначених як центри відповідальності в операційній діяльності страхової компанії
4	Розробка та доведення центрам відповідальності планових (нормативних) завдань по використанню капіталу у формі поточних чи капітальних бюджетів
5	Забезпечення контролю виконання встановлених завдань по використанню капіталу центрами відповідальності шляхом отримання відповідної інформації (звітів), її аналізу і встановлення причин відхилень

Рис. 3.4. Основні етапи формування системи управління використанням капіталу в операційній діяльності страхової компанії

Джерело: [24].

Таким чином, створення системи різних видів центрів відповідальності в операційній діяльності страхової компанії залежить від низки факторів, серед яких обсяг використовуваного оборотного капіталу, обсяги виробництва та реалізації продукції, організаційно-правова форма страхової компанії. Тому необхідне індивідуальне дослідження страхової компанії для визначення кількості та складу центрів відповідальності, які гарантують контроль за використанням фінансових ресурсів.

Таким чином, центри відповідальності страхової компанії повинні очолювати компетентні менеджери, здатні не тільки гарантувати виконання встановлених завдань керівництва компанії щодо використання оборотних коштів, а й розробляти пропозиції щодо підвищення ефективності цього використання в рамках операційної діяльності підконтрольних їм підрозділів.

SWOT-аналіз проводиться для оцінки внутрішнього середовища страхової компанії - її сильних і слабких сторін - та зовнішніх можливостей і загроз: SWOT-аналіз визначає сильні та слабкі сторони ПрАТ «АСКА-ЖИТТЯ», а також можливості та загрози, що виникають з боку її безпосереднього оточення (зовнішнього середовища).

Можна стверджувати, що найбільш бажаною стратегією для ПрАТ «АСКА-ЖИТТЯ» на поточному етапі є стратегія зміцнення позицій на міжнародних ринках. Компанія має ряд переваг, які роблять її досить сильним конкурентом як в Україні, так і за її межами. Тому їй необхідно зміцнити свої позиції перед тим, як зробити важливий крок - вийти на нові ринки. Обрана стратегія, безумовно, допомагає досягти поставлених цілей у деяких аспектах.

Таблиця 3.5

SWOT-аналіз для СК «АСКА-ЖИТТЯ»

ЗОВНІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ КОМПАНІЇ	
Можливості: - Нові законопроєкти, які будуть сприяти розвитку страхування життя. - Удосконалення наявної звітності, яка дасть змогу надходження даних, які потрібні для ефективного функціонування страхової компанії. - Залучення додаткових коштів для розвитку страхування життя на ринку.	**Загрози:** - Несприятлива ринкова позиція. - Розвиток конкурентів. - Відсутність масової культури страхування.
ВНУТРІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ:	
Сильні сторони: - Клієнтоорієнтованість, індивідуальна робота з кожним клієнтом. - Наявність 27-річного досвіду на ринку страхування України, найбільший показник серед конкурентів. - Широка продуктова лінійка.	**Слабкі сторони:** - Серйозна відстань від іноземних страховиків даної галузі. - Відсутність інноваційності ринку. - Недостатня рекламна інтеграція (маркетинг)

Джерело: складено автором

В результаті проведеного аналізу найбільш важливими та можливими можливостями для ПрАТ «АСКА-ЖИТТЯ» є розширення частки ринку та продуктового ряду, що призведе до змін у структурі капіталу компанії.

Таким чином, враховуючи можливості, слабкі та сильні сторони ПрАТ «АСКА-ЖИТТЯ» та аналізуючи загрози, що надходять із зовнішнього середовища, можна визначити стратегію страхової компанії відповідно до цілей організації Якщо результати SWOT-аналізу свідчать про посилення конкуренції на даному сегменті ринку, то стратегія страхової компанії потребує перегляду.

СК «АСКА-ЖИТТЯ» інвестує вільні фінансові ресурси в банківські депозити та облігації внутрішньої державної позики з метою отримання прибутку. У цьому розділі зроблено прогноз вільних фінансових ресурсів, інвестованих у банківські депозити та облігації внутрішньої державної позики у 2023 році.

Вибір банківських установ для інвестування коштів страхових компаній ґрунтується на мінімізації фінансового ризику інвестиційних коштів страхових компаній та забезпеченні максимальної дохідності при розміщенні коштів на банківських депозитах. Процес диверсифікації здійснюється шляхом відбору трьох банків, які пропонують найбільш прибуткові та надійні депозитні програми, в які страхові компанії можуть інвестувати свої кошти.

Аналіз доходів від розміщення коштів на депозитних рахунках у банках представлено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Прогноз аналізу доходів від інвестування коштів на депозитні рахунки банків на 2023р. для СК «АСКА-ЖИТТЯ»

Банк	Відсоткова ставка, %	Сума внеску, тис. грн	Питома вага в загальній сумі депозитів, %	Майбутня вартість депозиту, тис. грн	Сума нарахованих відсотків, тис. грн
ПАТ «ПУМБ»(загальний)	14,5	10 000	50	11 450	1 450
ПАТ«ПУМБ»(корпоративний)	17	10 000	50	11 700	1 700
ПАТ АБ «Укргазбанк»	13	5 000	25	5 650	650
АТ «Альфа банк»	13,5	5 000	25	5 675	675
Всього		20 000	100	33 025	3 025

Джерело: складено автором

При загальному внеску 20 000 тис. грн. майбутня вартість депозиту становитиме 33 025 тис. грн., а інвестиційний дохід у вигляді нарахованих відсотків - 3 025 тис. грн.

Таким чином, у 2023 році з метою збільшення інвестиційного доходу страхової компанії ПрАТ «АСКА-ЖИТТЯ» розмістить на депозитному рахунку в українському банку наступні суми:

- ПАТ АБ «Укргазбанк» - 5 000 тис. грн, що відповідає 25% від загального обсягу депозитів, зарахованих на депозитний рахунок;

- АТ «Альфа-Банк» - 5 000 тис. грн., що становить 25% від загальної суми депозитів, що надійшли на депозитний рахунок;

- ПАТ «ПУМБ» - депозити 10 000 тис. грн., що становить 50% від загальної суми депозитів на депозитному рахунку; ПУМБ має спільних акціонерів зі страховою компанією ПАТ «УАСК «АСКА-ЖИТТЯ» та утворює спільну фінансову групу, тому банк пропонує більш вигідні умови для страхової компанії Банк пропонує більш вигідні умови для страхових компаній. Для юридичних осіб на загальних умовах банк пропонує відсоткову ставку за 12-місячним депозитом 14,5%, а для юридичних осіб страхової компанії «АСКА-ЖИТТЯ» - на 2,5% вищу (17%). За таких умов майбутня вартість депозиту на 250 тис. грн вища.

У 2023 році планується інвестувати 2 800 тис. грн в облігації інших емітентів. Аналіз доходу від інвестування представлено в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Прогноз аналізу доходів від інвестування коштів в облігації на 2023р.

Банк	Відсоткова ставка, %	Сума внеску, тис. грн	Питома вага в загальній сумі облігацій, %	Майбутня вартість облігацій, тис. грн	Сума нарахованих відсотків, тис. грн
«Кредобанк»	17	1 200	42,9	1 404	204
«Сітібанк»	17,5	750	26,8	873,38	123,38
ПАТ «ПУМБ»	18	850	30,3	1 003	153
Всього		2 800	100	3 280,38	408,38

Джерело: складено автором

Як видно з таблиці 3.7, найвищу дохідність мають облігації ПУМБ, в які планується інвестувати 850 тис. грн., або 30,3% технічних резервів, запланованих для інвестування в ці облігації. У цінні папери Сітібанку планується інвестувати 750 тис. грн або 26,8% технічних резервів, а в Кредобанк - 1 200 тис. грн або 42,9% технічних резервів. Загалом за рахунок інвестування в облігації інших емітентів планується отримати додатковий інвестиційний дохід у розмірі 408,38 тис. грн у 2023 році.

У таблиці 3.8 наведено запланований дохід від інвестування коштів страхових резервів страхових компаній у 2023 році.

Таблиця 3.8

План доходів від інвестування страхових технічних резервів на 2023 рік для СК «АСКА-ЖИТТЯ»

Вид інвестицій	**2023 рік**
Середньорічна сума інвестицій, тис. грн.	22 800
Сума інвестицій отримано від:	
банківських вкладів, тис. грн.	3 025
облігацій, тис. грн.	408,38
Разом доходів	3 433,38
Процент доходу на вкладений капітал	15,05

Джерело: складено автором

Таким чином, очікується, що страхова компанія ПрАТ «АСКА-ЖИТТЯ» отримає інвестиційний дохід у розмірі 3 433,38 тис. грн. від накопичення страхових резервів у розмірі 22 800 тис. грн. та дохідність на інвестований капітал у розмірі 15,05%. Зокрема, очікується отримати 3 025 000 грн. від банківських вкладень та 408,38 тис. грн. від облігацій.

Таким чином, будь-яка підприємницька діяльність пов'язана з певними ризиками. Якщо вони визначаються структурою капітальних ресурсів, то належать до групи фінансових ризиків. Найважливішою їх характеристикою є співвідношення між власними та позиковими коштами. Адже будь-яке зовнішнє фінансування передбачає сплату відсотків за його використання.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дає можливість зробити наступні узагальнення:

1. Розкрито сутність фінансових ресурсів страхової компанії та охарактеризовано джерела їх формування. Фінансові ресурси страхової компанії - це тимчасово вільні грошові кошти, що обертаються в страховій організації і використовуються для здійснення фінансової, інвестиційної та страхової діяльності.

Фінансові ресурси страхових компаній є неоднорідними, а їх економічний зміст і цільове призначення визначають специфіку їх інвестування. Фінансові ресурси включають власні кошти, залучені кошти та запозичені кошти. Власні фінансові ресурси страхової компанії є показником її фінансової стійкості, які повинні відповідати нормативам, необхідним для повного, своєчасного та якісного виконання страхових зобов'язань компанії. Достатність страхової компанії визначається внутрішніми та зовнішніми вимогами щодо платоспроможності страхової компанії. Розмір власного капіталу страхової компанії залежить від законодавчих та державних вимог, що застосовуються до страхової компанії. Розмір капіталу повинен бути достатнім і систематично управлятися для забезпечення фінансової безпеки.

2. Охарактеризовано підходи до управління фінансовими ресурсами страхової компанії. Було розглянуто теоретичні підходи до управління фінансовими ресурсами страхової компанії. Організація фінансів страхової компанії - це порядок формування і використання фінансових ресурсів компанії, методи і форми, що застосовуються, та контроль за обсягом фінансових ресурсів для досягнення поставлених цілей. Цілі страхової компанії є важливим елементом її стратегії і тактики. Держава повинна брати участь у формуванні місії страхових організацій, окреслюючи загальні принципи і тенденції.

Пошук і постановка цілей, представлених у найзагальнішому вигляді як вирішення нагальних проблем і довгостроковий план розвитку страхового

бізнесу, є одним з найважливіших етапів в управлінні страховою компанією. Слід пам'ятати, що страховий резервний фонд забезпечує фінансування основних цілей страхової організації та визначає специфіку управління фінансовими ресурсами.

3. Узагальнено зарубіжний досвід управління фінансовими ресурсами страхової компанії. Загалом, зарубіжний досвід управління фінансовими ресурсами страхових компаній надає нам цінні уроки та практики, які можуть бути використані для поліпшення ефективності та стабільності українських страхових компаній. Впровадження добре обґрунтованих стратегій диверсифікації інвестицій, використання аналітичних інструментів, реінвестування прибутку, використання технологічних інновацій та співпраця зі спеціалізованими фінансовими установами можуть сприяти розвитку та підвищенню конкурентоспроможності страхових компаній в українському контексті.

Отже, ефективне управління фінансовими ресурсами страхової компанії вимагає добре обґрунтованої стратегії диверсифікації інвестицій, аналізу ризиків, використання аналітичних інструментів, належного управління страховими преміями та міцної фінансової звітності. Ці фактори сприяють забезпеченню стабільності, рентабельності та довіри стейкхолдерів страхової компанії.

4. Охарактеризовано інституційно-правове забезпечення управління фінансовими ресурсами страхової компанії. Зазначені нормативні показники щодо підвищення вимог до фінансової стійкості страховиків як їх перспективної платоспроможності, вдосконалення методики визначення страхових резервів забезпечать підвищення ефективності управління ризиками страхової діяльності, підвищення імовірності повного та вчасного здійснення платежів клієнтам та кредиторам страховиками у відповідності до їх зобов’язань, зростання рівня довіри населення до страховиків та більш глибокого проникнення страхування на ринок фінансових послуг, розвиток українського ринку страхових послуг в цілому.

5. З’ясовано практику формування фінансових ресурсів страхової компанії. Проведено оцінка власного капіталу на прикладі страхової компанії та власний капітал страховика показав тенденцію до росту в період 2019-2022 років.

Зростання власного капіталу свідчить про ефективне управління фінансовими ресурсами компанії. Підвищення рівня фінансової незалежності страховика та збільшення його резервної позичкової спроможності, тобто здатності компанії збільшувати залучення позикових коштів на більш вигідних умовах, що буде більш детально розглянуто спочатку в управлінні власним капіталом. Зростання показників ліквідності страхових компаній свідчить про їх здатність забезпечити повноту, своєчасність та безперервність виконання всіх фінансових зобов'язань.

6. Визначено тенденції використання фінансових ресурсів страхової компанії. Аналізована страхова компанія є прибутковою з точки зору активів. Так, приріст активів (інвестицій) за 2019-2020 роки збільшився з 1,05% до 4,83%. Це означає, що у 2019 році на 1,05 грн. активів припадало 3,43 коп. прибутку, основних засобів 3,43 коп. оборотних активів 1,52 коп. прибутку, у 2020 році на всі активи 4,83 коп. прибутку, основні засоби 10 коп. прибутку, оборотні активи 9,34 коп. прибутку, у 2021 році на всі активи 6 коп. прибутку. 15 копійок, основні засоби 6,43 копійок та оборотні активи 15,05 копійок. За аналізований період рентабельність активів зменшилася на 0,11%.

Враховуючи, що підприємство є прибутковим, можна говорити безпосередньо про період окупності активів. Динаміка цих показників показує відстань до банкрутства Зокрема, модульне зростання періоду окупності оборотних активів, основних засобів та активів в цілому свідчить про покращення позиції «АСКА-ЖИТТЯ» та збільшення її прибутку.

7. Надано пропозиції щодо оптимізації структури фінансових ресурсів страхової компанії. Страхові організації мають структуру фінансових ресурсів, яка значною мірою залежить від фінансово-інвестиційних факторів та національних регуляторних режимів. Тому певні фінансові рішення можуть призвести до відтоку капіталу зі страхового сектору, а у випадку надмірного вилучення фінансових ресурсів - до нестабільності не лише окремих страхових компаній, а й страхового ринку в цілому. Тому окремим страховим компаніям необхідно більш ретельно оцінювати не тільки показники, пов'язані з внутрішніми ризиками, а й вплив зовнішніх ризиків. Для ефективної роботи страхової компанії

недостатньо мати кошти на балансі. Для того, щоб страхова компанія працювала ефективно, недостатньо мати кошти на балансі; ці кошти повинні бути створені та використані у спосіб, що відповідає виду бізнесу, в якому працює компанія. Іншими словами, кошти повинні бути зібрані на період, що перевищує термін їх корисного використання. Також було побудовано теоретичну модель щодо існуючих напрямків та підходів управління фінансовими ресурсами страхової компанії.

8. Визначено підходи щодо підвищення ефективного використання фінансових ресурсів страхової компанії. З метою підвищення рентабельності власних ресурсів, позиковий капітал необхідно не тільки залучати, але й правильно ним управляти. Наскільки менеджмент страхової компанії робить це, показує ефект фінансового левериджу, найвище значення ефекту фінансового левериджу отримано при співвідношенні власного та позикового капіталу в межах 75% та 25% відповідно, і аналізується як 1,72.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алескерова Ю. В., Сідак О.С. Управління капіталом страхових компаній. Інфраструктура ринку, 2018. С. 300-306.

2. Базилевич В.Д., Пікус Р.В. Страхування: Підручник, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Знання, 2008. 1019 с.

3. Балицька М.В. Роль фінансової стійкості страхових компаній у забезпеченні фінансової стабільності економіки країни, Економіка та держава. 2016. № 9. С. 89-92.

4. Баранов А. Л., Баранова О.В. Фінанси страхових організацій. Практикум : навч. посіб., К. : КНЕУ, 2012. 215 с.

5. Баранова В.Г. Страховий капітал: проблеми формування URL:http://91.90.15.82:8080/jspui/bitstream/123456789/173/1/Baranova% 20V.G..pdf. (дата звернення 12.05.2023).

6. Бердар М. М. Управління процесом формування і використання фінансових ресурсів підприємства/ Актуальні проблеми економіки. 2009. №5. С.133-138.

7. Бойко А. О. Перестрахування як механізм забезпечення фінансової стійкості страхової компанії: дис. канд. екон. Наук, Суми, 2011. 278 с.

8. Бутиріна В.М., Литвинова О.К. Управління фінансовою стійкістю страхових організацій / Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. 2016. № 6. С. 41-47.

9. Вербовецька С.Г. Формування центрів відповідальності в системі бюджетування підприємства // Економічні науки. 2011. №3. С. 46-49.

10. Гаманкова О. Вплив процесів глобалізації на розвиток ринку страхових послуг України / Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія : Економіка. 2006. Вип. 89. С. 61-63.

11. Гаманкова О.О. Фінанси страхових організацій: Навч. посіб. – КНЕУ, 2007. 328 с.

12. Гензера О.О., Хрущ Н.А. Сучасні тенденції розвитку страхового ринку в Україні / Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : Збірник наукових праць молодих вчених та студентів. Хмельницький: ХНУ, 2016. С. 23-27.

13. Говорушко Т.А. Страхові послуги. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2011. 376 с.

14. Заволока Л. О., Задорожна В.В. Впровадження та гармонізація європейських стандартів в системі українського страхування / Економіка. Фінанси. Право. 2015. № 4/1. С. 35-38.

15. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» // Урядовий кур'єр. 2013. 65-78 с.

16. Законодавство України про страхування // Збірник нормативних актів. – К.: Атіка, 1999. 464-470 с.

17. Іванюк І. С., Маруженко Д.С. Теоретичні підходи до визначення категорії «фінансова стійкість страхової компанії» / Фінанси України. 2006. № 11. С. 77-89.

18. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – 2-ге вид., стереотип. – К.: МАУП, 2001. 152с.

19. Клепікова О. А., Поліщук С.О., Сарамков О.А., Нечай Д.В., Аналіз головних показників фінансової стійкості страхової компанії з використання імітаційного моделювання / Вісник Харківського національного університету імені Каразіна. Серія «Економічна». 2019. Вип. 96. С. 80-94.

20. Кнейслер О.В. Методологія класифікації фінансових потоків страхових компаній / Економічний аналіз. 2015. Т. 20. С. 157-163.

21. Кнейслер О.В. Формування системи управління фінансовими потоками страхових компаній / Схід. 2015. № 5. С. 55-59.

22. Кривцун І.М. Дослідження тенденцій розвитку страхового ринку / Інфраструктура ринку. 2019. Вип. 26. URL: https://chmnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2019/07/Krivtsun-I.-M..pdf (дата звернення 20.04.2023)

23. Кузнецова А. Я. Фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності: Монографія / Інститут економічного прогнозування НАН України. – Л.: Львів, банків, ін-т НБУ, 2005. 367с.

24. Кулина Г. Теоретико-методичні засади оцінювання платоспроможності страхових компаній / Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 5. С. 885-889.

25. Майданченко І.В. Інвестиційна діяльність страхових компаній - шлях до економічного зростання / Науково-технічна інформація. 2006. №3. С. 41-44.

26. Майорова Т.В., Максимович В.І., Урванцева С.В. Інвестування: практикум. К. : КНЕУ, 2012. 577 с.

27. Мурашко О. В. Технічні резерви та їх роль у забезпеченні фінансової надійності страхової компанії : дисертація на здобуття ступеня кандидата економічних наук 08.04.01. URL: http:// economy–lib.com/tehnicheskie–rezervy–i–ih–rol–v–obespechenii–fi nansovoy–nadezhnosti–strahovoy–kompanii (дата звернення 28.04.2023).

28. Нагайчук Н. Г. Інвестиційний потенціал страхового ринку України / Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2014. Вип. 38. С. 205-212.

29. Нагайчук Н. Г., Гончаренко О.О. Фінанси страхових компаній: навч. посіб. К. : УБС НБУ, 2010. 527 с.

30. Нагайчук Н.Г. Оцінка вартості капіталу страховика / Економіка і регіон №1(20). 2009-ПолтНТУ. С. 205-212.

31. Нагайчук Н.Г. Теоретичні підходи до визначення змісту поняття «фінанси страхових організацій» / Інвестиції: практика та досвід. 2010. №11. С. 32-35.

32. Нагайчук Н.Г. Управління капіталом страхової компанії / Фінанси України. 2008. № 11. С.106-116.

33. Налукова Н. І., Бадида М.П. Фінансова діяльність страховика: концептуальні засади теорії і практики / Світ фінансів. 2015. № 2. С. 105-117.

34. Нестерова Д. Фінансові ресурси страхових організацій та напрями їх розміщення / Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Серія «Економіка». 2013. № 12 (153). С. 71-75.

35. Опарін В. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення / Вісник Національного банку України. 2000, №5. С. 26-31.

36. Опешко Н.С. Управління достатністю капіталу страхових компаній : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня к. е. н. : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит», 2016. 20 с.

37. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: http://nfp.gov.ua (дата звернення: 16.05.2023).

38. Офіційний сайт страхової компанії ПрАТ «УАСК АСКА – ЖИТТЯ», структура інвестиційного портфеля за даними фінансової звітності компанії. URL: https://aska-life.com.ua/ (дата звернення: 14.05.2023).

39. Пікус Р.В., Балицька М.В. Фінансова стійкість страхової організації та джерела її забезпечення / Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, 2016. № 3 (180). С. 6-10.

40. Піратовський Г.Л. Страховий бізнес: управління розвитком / Київ. нац. торг.-екон. ун-т. К., 2006. 253 с.

41. Плиса В.Й. Управління фінансовою стійкістю страховика / Фінанси України. 2001. № 9. С.136-142

42. Правила формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування іншими, ніж страхування життя, затверджені Розпорядженням Держфінпослуг від 17.12.2010 № 3104 (зі змінами і доповненнями)

43. Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 р. № 85/96- ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1996. №18. Ст.78.

44. Рейтинговий інтернет-ресурс: Форіншурер / URL: https://forinsurer.com/ (дата звернення 18.05.2023).

45. Самошкіна І. Д. Особливості формування резервів страхових компаній / Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип 5. С. 786-789.

46. Світлична О.С., Сташкевич Н.М. Управління фінансами страхових організацій: Навч. пос. Одеса: Атлант, 2015. С. 238.

47. Соболь Р.Г. Методологія управління фінансовою стійкістю страховика/ Теорія та практика державного управління. 2010. С. 140-146.

48. Страхові послуги ПрАТ «УАСК АСКА-ЖИТТЯ»». URL: https://aska-life.com.ua/ (дата звернення 15.05.2023).

49. Супрун А.А. Організація фінансового менеджменту страхових компаній в умовах економічної нестабільності / Фінанси. Облік і аудит. 2010. №16. С.152.

50. Супрун Н. В. Управління капіталом страхових компаній // Економіка: проблеми теорії та практики. Д., 2009. Вип. 250, т.9. С.2259-2268.

51. Сушко Р.В., Ретинський А.А. Оцінка результатів діяльності страхових компаній// Фінанси України. 2002. № 6. С.127-132.

52. Ткаченко Н.В. Державне регулювання платоспроможності страхових компаній // Вісник Хмельницького національного університету. 2010. № 2, Т.2.

53. Ткаченко Н.В. Забезпечення фінансової стійкості страхових компаній: теорія, методологія та практика : монографія / Черкаси: «Черкаський ЦНТЕІ», 2009. 570 с.

54. Ткаченко Н.В. Страхування. Навчальний посібник. К.: Ліра, 2007. 376 с.

55. Омелянович Л.О., Чайковська О.З., Долматова Г.Є., Іванова О.В., Кононеко А.Ф., Канєєа І.І., Гладкова О.В., Александрова Г.М. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Навч. посіб. (друге видання, перероблене і доповнене) / Донецьк: ДонНУЕТ.2008. 281 с.

56. Фінансова звітність страхової компанії ПрАТ «УАСК АСКА – ЖИТТЯ»: URL: https://aska-life.com.ua/documents/?tabs=tab2 (дата звернення 16.05.2023).

57. Харченко Н.В. Інвестиційна діяльність страхових компаній / Фінанси України. 2006. №7.

58. Шевчук О. В., Фастунов В.О. Управління фінансовими ресурсами страхових компаній //Економічний вісник Донбасу. 2010. № 2(20).

59. Шевчук О.В. Управління фінансовими ресурсами страховика / Економічний вісник Донбасу. 2014. № 2. С. 116-126.

60. Шірінян Л.В. Фінансова стійкість страхових компаній та шляхи її забезпечення/ Монографія // Харк. нац. ун – т ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2007. 225 с.

61. Damodaran A. Damodaran on Valuation. – New York: John Wiley & Sons, 2006. 757 p.

62. Fedorchuk M., Prystupa L. Directions for improving the financial management of the insurance company on the basis of risk management / Corporate Governance: Strategies, Processes, Technology: IV International scientific conference (October 23th, 2020. Leipzig, Germany). Riga, Latvia: “Publishing House “Baltija Publishing”, 2020. p.123-126.